

PORTAGE ERKEN EĞİTİM PROGRAMININ KURUM ORTAMINDA YAŞAYAN 5-6 YAŞ GRUBU ÇOCUKLARIN GELİŞİMLERİ İLE AİLE KATILIM DÜZEYLERİ ÜZERİNDEKİ ETKİSİ ¹

Kazım BİBER²

Ozana URAL³

ÖZ

Problem Durumu: Sağlıklı bir toplum, sağlıklı bireylerden oluşmaktadır. Sağlıklı bireylerin yetişmesindeki en önemli faktörlerden biri de sağlıklı bir aileye ve sağlıklı bir aile yaşantısıdır. Ayrıca okul öncesi dönemdeki çocuk için en belirgin modeller, zaman ve çevre birlikteliğini paylaştığı annesi ve babasıdır. Ancak her çocuk biyolojik anne ve babası ile büyüme şansına sahip değildir. Aile işlevini yerine getiremediği durumlarda çocuklar devlet kurumlarında bakım ve koruma altına alınmakta, kurum çalışanları da ailenin yerini tutmaktadır.

Araştırmanın Amacı: Bu çalışmanın temel amacı, Portage Erken Eğitim Programının kurum ortamında yaşayan 5-6 yaş grubu çocukların gelişimleri ile aile katılım düzeyleri üzerindeki etkisinin incelenmesidir.

Yöntem: Neden-sonuç ilişkilerini belirlemek amacı ile yapılan bu deneysel araştırmada deney ve kontrol gruplarını SHÇEK (Sosyal Hizmetler Çocuk Esirgeme Kurumu) bağlı Balıkesir Müşerref Yırcalı Çocuk Yuvası ve İzmir Karşıyaka Çocuk Yuvasında koruma ve bakım altındaki 5-6 yaş grubu 32 çocuk ve 32 grup sorumlusu (24 bakıcı anne, 8 grup öğretmeni) oluşturmaktadır. Deney ve kontrol gruplarının öne-test/son-test verileri Portage Gelişim Ölçeği kullanılarak toplanmıştır. Deney grubuna Portage Erken Eğitim Programı 20 hafta uygulanmıştır. Çalışmada elde edilen bulgular değerlendirilirken, istatistiksel analizler için SPSS (Statistical Package for Social Sciences) for Windows 15.0 programı kullanılmıştır.

Bulgular ve Sonuçlar: Araştırma sonuçları göstermektedir ki, 5-6 yaşında, kurum ortamında yaşayan deney grubu çocukların, ailelerinin yerini tutan grup öğretmeni ve bakıcı annelerine uygulanan Portage Erken eğitim Programı sonrası çocukların; sosyal, dil, özbakım, bilişsel ve fiziksel gelişim alanlarında anlamlı farklılık olduğu bulunmuştur.

1 Bu çalışma Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü'nde yapılan doktora tezinin bir bölümünden özetlenerek hazırlanmıştır.

2 Öğretim Görevlisi Dr. Balıkesir Üniversitesi Necatibey Eğitim Fakültesi İlköğretim Bölümü.

3 Prof. Dr. Marmara Üniversitesi İlköğretim Bölümü. Okul Öncesi Öğretmenliği Anabilim Dalı

Önerileri: Bakıcı anne ve grup öğretmenleri çocuk gelişimi konusunda bilgi ve eğitim sahibi olmasına rağmen uygulanan program deney gruplarının lehine farklılık yaratmış olması, kurum çalışanlarının eğitimine bakılmaksızın sürekli hizmet içi programlarla desteklenmesi çocukların gelişim alanlarına katkı sağlayabilir.

Anahtar Kelimeler: Çocuk Yuvası, Sosyal Hizmetler, Aile Eğitimi

THE EFFECTS OF PORTAGE EARLY EDUCATION PROGRAM ON FAMILY INVOLVEMENT AND DEVELOPMENT OF CHILDREN AT THE AGE OF 5-6 LIVE WITH THEIR IN SOCIAL SERVICES AND CHILDREN PROTECTION AGENCY

ABSTRACT

Statement of the Problem: A healthy society is composed of healthy individuals. One of the most important factors in growing healthy individuals is a healthy family and healthy family life. In addition, the most prominent models for a preschool child are his/her mother and father with whom he/she shares time and environment togetherness. However, not all children have the chance to grow up with their biological mothers and fathers. In cases when families do not fulfill their function, children are taken under the care and protection of governmental institutions; employees of these institutions replace the roles of the families.

Purpose of the Study: The main objective of this study is to investigate the effects of a family involvement program aimed for employees in charge of 5 to 6 years old children living in child care centers under the control of Social Services and Children Protection Agency (SSCPA).

Method of the Study: In this experimental study, conducted to determine cause-effect relationships, experimental and control groups are composed of 32 children between 5 and 6 years old, under the protection and care of Müşerref Yırcalı SSCPA in Balıkesir and İzmir Karşıyaka Child Care Center ; and 32 employees who are responsible for the groups (24 caretakers and 8 group teachers). Pretest – posttest data regarding the experimental and control groups were gathered by using “The Portage Early Childhood Education Program’s Social Development Control List”. To the experimental group Portage Early Childhood Education Program was applied

by the researcher in twenty-week period. Findings in this study were evaluated by using SPSS (Statistical Package for Social Sciences) for Windows 15.0 program.

Findings and Conclusions: Research results show that, after the Portage Program was applied to the caretakers and group teachers replacing the families, the children of the experimental group under the protection of 5-6 years old care centers there are significant differences in social, language, self-care, cognitive and physical developmental areas.

Suggestions: The fact that the applied program has created difference in favor of the experimental group, despite caretakers and group teachers have knowledge and professional training about child development, comes up to the conclusion that providing the employees of the institution with continued, in-service training programs regardless of their educational backgrounds could contribute to children's developmental areas.

Key Words: Child Care, Family Involvement, Social Services

1. GİRİŞ

Modern toplumlarda eğitim alanında yapılan çalışmalar eğitimin nihai amacının "sağlıklı" bireyler yetiştirmek olarak genellendiğini göstermektedir. "Sağlıklı" birey kavramı bedensel ve ruhsal sağlıklı, mutlu bireyleri kapsamaktadır. Bir toplum çocuklarının "sağlıklı" olarak yetiştirerek, eğiterek hedefini ortaya koyduğunda aile ve eğitim kurumlarına büyük rol ve görevler düşmektedir. Aile ve okul "sağlıklı" çocuklar yetiştirmek için günümüzde daha fazla eğitime gereksinim duyulmaktadır. Ailelere yönelik aile katılım etkinlikleri, aile eğitimleri düzenlenirken, eğitim kurumlarında görev yapan eğitimcilere de çeşitli hizmet içi eğitim etkinlikleri sunulmaktadır. Daha sağlıklı, eğitilmiş ve mutlu çocuklar yetiştirmenin yolunun daha sağlıklı ve eğitilmiş, işbirliği yapan aile ve öğretmenlerden geçtiği günümüzde yapılan çalışmalar sonucunda anlaşılmıştır. Sağlıklı bir toplum, sağlıklı bireylerden oluşmaktadır. Sağlıklı bireylerin yetişmesindeki en önemli faktörlerden biri de sağlıklı bir aileye ve sağlıklı bir aile yaşantısıdır. Aile; ana, baba ve çocuklardan oluşan, üyeleri arasında karşılıklı sevgi, saygı, dayanışma ve birbirlerine ait olma duygusu bulunan bir topluluktur (Çivi, 1991).

Aile, hem çocuğun gelişimsel özelliklerini hem de çocuk eğitimindeki doğru yerini bilmeli, dışarıdan gelebilecek zararlı etkileri ortadan kaldıracak önlemleri almalıdır. Sağlıklı, mutlu, yaratıcı insanlar yetiştirebilmek için ailenin her yaşantıyı en iyi şekilde değerlendirmesi gerekir. Çocuğun böyle bir yaşantıya hazır olması ise ailenin çocuk eğitimi ile ilgili yeterli bilgiye sahip olmasını gerektirir (Oktay, 2002).

Okulöncesi çağı, çocuğun fiziksel, zihinsel, sosyal, ruhsal ve dil gelişimi yönünden en hızlı gelişme gösterdiği, kişiliğinin şekillendiği dönemdir. Çocuğun sağlıklı gelişiminde güdülen amaç, onun fiziksel, duygusal, zihinsel ve sosyal yönden bütün olarak ele alınmasıdır. Bu dönemde, bireyler arasındaki gelişimsel farklılıkları ortaya çıkaran etkenler, farklı genetik özellikler ve içinde yaşanılan çevredir (Tanyer, 2003; Aydın, 2000; Senemoğlu, 2004). Çocuğun çevresinin maksimum derecede zenginleştirilmesi, yaşam deneyimleri, olumlu kişilik yapılarıyla ilişkiler ve nitelikli uyarıcılarla karşı karşıya bırakılması tüm gelişimi hızlandıracaktır (Ajayi, 2008). Ayrıca okul öncesi dönemdeki çocuk için en belirgin modeller, zaman ve çevre birlikteliğini paylaştığı annesi ve babasıdır. Özellikle bu dönemde annesini ve babasını böylesine etkili birer model olarak alması, çocuğun gelecekteki kişilik yapısını, benlik algısını ve de öz saygısını doğrudan etkiler. Bu etkilenmenin yönü ise ebeveynlerinin tutum ve davranışlarına göre olumlu ya da olumsuz olabilir (Yavuzer, 1999). Çocukta duyuşsal becerilerin gelişimi ise ailenin çocuğun gelişim özelliklerini bilerek buna uygun eğitim verilmesi ile gerçekleşir (Aytaç, 2000).

Bu bağlamda okul, eğitim-öğretim görevini yerine getirirken aile ortamının çocuk üzerindeki etkisini görmeli ve bu etkiden yola çıkarak bir eğitim ortamı hazırlamalıdır (Gürşimşek, 2003). Pek çok araştırma şu değişmez gerçeği ortaya koymaktadır; insanoğlunun ruh sağlığı ve hatta fiziksel sağlığı ancak uygun aile ortamında ve anne ihtimamında gerçekleşebilmektedir. Nitekim deneysel alandaki çalışmalar da bu noktayı vurgulamaktadır. Örneğin Krech'in (1962), çoklu çevresel uyarıların zihinsel gelişimdeki rolüne işaret eden ilginç araştırma bulguları, zengin uyarı ortamında yetişen farelerin beyin seviyelerindeki doku ve yapılanma miktarları ile beyin kimyalarının, daha fakir uyarı çerçevesinde yetişenlerinkine kıyasla, çok daha üstün bir gelişim gösterdiğini ortaya koymuştur (Çörüş, 2005).

Bir çocuğun en iyi bakılıp korunacağı yer kuşkusuz sağlıklı bir aile ortamıdır. Ancak her çocuk biyolojik anne ve babası ile büyüme şansına sahip değildir. Aile, boşanma, ölüm, dağılma ya da başarısız ana baba ilişkileri nedeniyle işlevini gereği gibi yerine getirmeyebilir. Bu durumda çocuğun korunması sorunu ortaya çıkabilir (Polat, 2001). Bu çocuklar ülkemizde 24.05.1983 tarihinde kabul edilen, 27.05.1983 tarih ve 18059 sayılı Resmi Gazetede yayınlanan 2828 Sayılı Sosyal Hizmetler Çocuk Esirgeme Kurumu Kanunu kapsamında korunma altına alınmaktadır. Bu kanuna göre; **Korunmaya Muhtaç Çocuk;** beden, ruh, ahlak gelişimleri tehlikede olup; ana veya babasız, ana ve babasız, Aana veya babası veya her ikisi de belli olmayan, ana veya babası veya her ikisi tarafından terk edilen, ana veya babası

tarafından ihmal edilip fuhuş, dilencilik, alkollü içkileri veya uyuşturucu maddeleri kullanma gibi her türlü sosyal tehlikelere ve kötü alışkanlıklara karşı savunmasız bırakılan ve başıboşluğa sürüklenen çocuklardır (T.C. Resmi Gazete, 1983).

Gerek Aileden alınarak gerekse terk edilme sonucu kurum bakımı hizmeti almaya başlayan çocuk için kurum, aile yerine geçer. Bu nedenle kurum, çocuğun duygusal gereksinimlerini karşılamak, eğitim almasını ve sosyalleşmesini sağlamak ve onu denetlemek zorundadır. Ancak bu kurumlar işlevlerini istenilen nitelikte yerine getiremedikleri için, burada bulunan çocukların psiko-motor ve dil becerilerinde gerilikler görülmekte, zekâları uyarıların yetersizliği nedeniyle yeterince gelişmemektedir (Tuzcuoğlu, 1989).

Kurum bakımındaki çocukların gelişimlerinin anne yoksunluğu nedeni ile yavaşladığını ya da bir süre için gerilediğini savunan araştırmalar, kurum bakımı sürekli olduğunda ve koşullarda düzelme olmadığında kurum çocuklarındaki gelişimsel geriliklerin kalıcı izler bırakabileceğini belirtmektedir (Çukur, 1994). Kurum bakımının çocuğun gelişimi üzerindeki etkisine ilişkin Saltz tarafından 81 çocuk üzerinde yapılan araştırmada, kısa süreli anne eğitim programının kurum çocuklarının zihinsel ve sosyal gelişimleri üzerine etkisi incelenmiştir. Araştırmada deney grubuna kısa süreli anne programı uygulanmış, kontrol grubuna kurum bakımına ek olarak hiçbir program uygulanmamıştır. Araştırma sonucunda deney grubunun sosyal gelişim puanlarının ve IQ puanlarının önemli ölçüde farklılık gösterdiği bulunmuştur (Saltz, 1973). Benzer bir çalışma Dennis, tarafından bir yuvada yetişmiş bebeklerle yapılmıştır. Her 10 bebek için sadece bir bakıcının mevcut olduğu, yuvada bebeklerin nadiren kucağa alındıklarını ve karyola kenarlarını örten çarşafı nedeniyle bebeklerin çevrelerini göremediklerini, yaşamın ilk dört ayında kundaklanan bu bebeklerin kol ve bacaklarının hareketlerinin kısıtlanmış olduğunu gözlemlemiştir (Dennis, 1973).

Tabassam (1993), kurum bakımı altındaki 80 erkek çocuk ile aileleri yanında kalan 80 erkek çocuğun kişilik yapılarını ve zekâlarını karşılaştırmıştır. Sonuçta, kurum bakımında olan çocukların IQ skorları aile yanında kalanlardan daha az bulunmuştur. Kadlec ve Cermak'ın (2002) çalışmalarında, Romanya'da kurum bakımında olup 32 ila 82 aylıkken evlat edinilen çocukların davranışları ve kurum bakımında kalma uzunlukları ile Amerika'da doğan kontrol grubu (yaş ve cinsiyet eşitlenmiş) karşılaştırılmıştır. Sonuçta, ilk gruptaki çocuklar organizasyon, duyuşsal davranışlar ve aktivite seviyesi bakımından, diğer gruba göre daha fazla problem davranış sergilemişlerdir. İhmalin çocuk gelişimini nasıl biçimlendirdiğine dikkat

çeken boylamsal bir araştırma, Hildyard ve Wolfe (2002) tarafından yapılmıştır. Duyuşsal olarak ihmal edilen katılımcılar, “Bayley Scales of Infant Deveopment Test’inde” en dramatik sonuçları alan grup olmuştur.

Sosyal Hizmetler Çocuk Esirgeme Kurumuna (SHÇEK) bağlı çocuk yuvalarında korunma ve bakım altındaki 5-6 yaş grubu çocukların (yuva çocukları) tamamı Milli Eğitim Bakanlığına bağlı özel veya ilköğretim okullarının anasınıflarına devam etmektedir.

Çocuk yuvalarında korunma ve bakım altındaki çocuklarında devam ettiği eğitim kurumlarında da aile eğitim programları, anne-babaların, çocuklarının gelişim ve eğitimlerine katılımlarını sağlamak amacı için düzenlenmektedir. Ancak, uygulanan çeşitli aile eğitim programları incelendiğinde, temel amaçlarının aynı olmasına rağmen, uygulamada farklı yöntemlerin kullanıldığı görülmektedir. Uygulanan bu farklı yöntemlerin hedef kitlesinde hiçbir zaman korunma ve bakım altındaki çocuklar olmamıştır. Toplumsal değişmeler yavaş yavaş aileye biçilen farklı rol, sorumluluk ve görevler beraberinde çocuk ve aileye yönelik eğitimler, farklı aile eğitim programları ve bu programlara işlerlik kazandırılmasına neden olmuştur. Günümüzde toplumsal ihtiyaçların ortaya çıkardığı program yaklaşımları şu şekilde sıralanabilir (Ural, 2010; Ural, 2005).

- Okulda çocuklara uygulanan program yaklaşımı,
- Aileye uygulanan program yaklaşımı,
- Çocuk ve aileye birlikte uygulanan program yaklaşımı,
- Çocuk, aile ve topluma birlikte uygulanan program yaklaşımıdır.

Bu yöntemlerden “Okulöncesi Eğitimle Bütünleştirilmiş Aile Eğitimi Yaklaşımı”nın yuva çocukları açısından daha etkili olabileceği düşünülmektedir. Çünkü bu yaklaşımın özelliği, okulöncesi eğitim kurumuna devam eden çocuklara, ana-babalarına, aynı kurumda ve ya evlerinde eğitim verilmesidir. Yaklaşımın amacı, çocukların eğitim programı ile aile eğitim programının bütünleştirilerek; çocuğun fiziksel, sosyo-duygusal, zihinsel gelişimini, konuşma becerilerini ve sözcük dağarcığını arttırmak, okulda başarılı olmaları için hazırlamaktadır. Özellikle kavram gelişimi ve dil gelişimiyle ilgili etkinliklerle, çocuğun zihinsel süreçleri ve sembolik ifadesi geliştirilmiş olur. Psiko-motor becerilerden, sembolik işlemlere kadar, bütün sınıf içi etkinlikler, çocuğun gelişimine göre aşama aşama gerçekleştirilir.

2. ARAŞTIRMANIN AMACI

Bu çalışmanın temel amacı, Portage Erken Eğitim Programının kurum ortamında yaşayan 5–6 yaş çocuklarının gelişimleri ile aile katılım düzeyleri üzerindeki etkisini incelemektir. Bu amaçların gerçekleştirilebilmesi için aşağıdaki hipotezler sınanmıştır.

1. Deney grubu çocuklarının Portage Gelişim Ölçeği ön-test ve son-test puanları arasında fark vardır.

1.1. Deney grubu çocuklarının Portage Gelişim Ölçeği alt boyutlarının ön-test ve son-test puanları arasında fark vardır.

2. Kontrol grubu çocuklarının Portage Gelişim Ölçeği ön-test ve son-test puanları arasında fark yoktur.

2.1. Kontrol grubu çocuklarının Portage Gelişim Ölçeği alt boyutlarının ön-test ve son-test puanları arasında fark yoktur.

3. Deney grubunu oluşturan çocukların grup sorumlularının (grup öğretmeni/bakıcı anne) Aile Katılım Ölçeğinden aldıkları ön-test ve son-test puanları arasında fark vardır.

3.1. Deney grubunu oluşturan çocukların grup sorumlularının (grup öğretmeni/bakıcı anne) Aile Katılım Ölçeği alt boyutları ön-test ve son-test puanları arasında fark vardır.

3. YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın modeli, çalışma grubu, deseni, veri toplama araçları, veri toplama işlemi ve toplanan verilerin analizinde kullanılan istatistiksel yöntem ve teknikler sunulmuştur.

3.1. Araştırmanın Modeli

Bu araştırma, Portage Erken Eğitim Programının kurum ortamında yaşayan 5–6 yaş çocuklarının gelişimleri ile aile katılım düzeyleri üzerindeki etkisini incelemek amacıyla gerçekleştirilen deneysel bir çalışmadır. Çalışmada deneysel desene bağlı olarak deney ve kontrol grupları oluşturulmuştur. 5–6 yaş çocukların gelişim alanları (dil, sosyal, özbakım bilişsel, fiziksel) Portage Gelişim Ölçeği ile saptanmıştır. Deney gruplarında yer alan yetişkinlere Portage Erken Eğitim Programı ve Aile Katılım Ölçeği araştırmacı tarafından uygulanmıştır. Araştırmada bağımlı değişken beş-altı yaş çocuklarının gelişim alanları (dil, sosyal, özbakım, bilişsel, fiziksel) bağımsız değişken ise; çocukların gelişim alanları üzerine etkisi

incelenen Portage Erken Eğitim Programı ve aile katılım düzeyidir. Araştırmada uygulamalar başlamadan önce ve deneysel işlemlerin bitiminden sonra ön-test ve son-test uygulanmıştır. Bu araştırmanın deseni, ön-test-son-test kontrol gruplu deneme modelidir. Tablo 3.1’de araştırmanın deseni sunulmuştur.

Tablo 3. 1. Araştırma Deseni

Gruplar		Ön-test Uygulaması	İşlemler	Son-test Uygulaması
Deney Grubu	Yuva Çocukları	Portage Gelişim Ölçeği	5-6 yaş çocuklarının Sosyal, Dil, Özbakım, Bilişsel, Psikomotor gelişime yönelik Portage Erken Eğitim Programı Etkinlikleri	Portage Gelişim Ölçeği
	Grup Sorumluları	Aile Katılım Ölçeği (AKÖ)		Aile Katılım Ölçeği (AKÖ)
Kontrol Grubu	Yuva Çocukları	Portage Gelişim Ölçeği,	Bu gruba herhangi bir işlem uygulanmamıştır.	Portage Gelişim Ölçeği
	Grup Sorumluları	Aile Katılım Ölçeği (AKÖ)		Aile Katılım Ölçeği (AKÖ)

3.2. Araştırmanın Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu bir okul öncesi kuruma devam eden, Balıkesir Müşerref Yırcalı Çocuk Yuvası ve İzmir Karşıyaka Çocuk Yuvasında korunma ve bakım altındaki 5-6 yaş grubu 64 çocuk ve bu kurumlarda görev yapan 64 grup sorumlusu (grup öğretmeni/bakıcı anne) oluşturmaktadır. Çalışma grubunun oluşturulmasında “grup eşleştirme” tekniği kullanılmıştır (Büyüköztürk, 2007). Deney ve kontrol gruplarının aynı dönemde eğitim gören, aynı yaş ve cinsiyetteki çocuklardan oluşmaktadır.

Tablo 3. 2 de SHÇEK’e bağlı kurumlarda korunma ve bakım altındaki 5–6 yaş çocukların cinsiyete göre dağılımı görülmektedir.

Tablo 3. 2. Kurum Ortamında Yaşayan 5-6 Yaş Çocukların Cinsiyet

Dağılımları Çocuk Yuvaları	Kız	Erkek	Toplam
Müşerref Yırcalı Çocuk Yuvası	11	14	25
İzmir Karşıyaka Çocuk Yuvası	19	36	55
Toplam	30	50	80

Tablo 3. 2’ de görüldüğü gibi Müşerref Yırcalı Çocuk Yuvasından 25 çocuk, İzmir Karşıyaka Çocuk Yuvasından 55 çocuk 5–6 yaş grubunu oluşturmaktadır. Bu çocuklardan özel eğitime ihtiyacı olan çocuk bulunmamaktadır. Bu çocuklar ortalama 8-10 kişilik gruplar halinde kurumda bakılmaktadır. Her grup da öğretmen unvanlı bir “grup öğretmeni”, en az kız meslek lisesi çocuk gelişimi mezunu ya da çocuk gelişimi sertifika programı mezunu “bakıcı anne” bulunmaktadır.

3.3. Deney ve Kontrol Grupları

Bu çalışma ön-test/son-test, kontrol gruplu deneysel bir çalışma olduğundan çalışma grubunun içinden deney ve kontrol grupları belirlenmiştir.

Bu araştırmanın deney ve kontrol gruplarını, SHÇEK'e bağlı Müşerref Yırcalı Çocuk Yuvası ve İzmir Karşıyaka Çocuk Yuvasında korunma ve bakım altındaki 5-6 yaş grubu çocuklar ve grup sorumluları (grup öğretmeni/bakıcı anne) oluşturmaktadır. Deney ve kontrol gruplarının oluşturulmasında "grup eşleştirme" tekniği kullanılmıştır (Büyüköztürk, 2007). Deney ve kontrol grupları aynı dönemde eğitim gören, aynı yaş ve cinsiyetteki çocuklardan oluşmaktadır.

Çalışmada deney ve kontrol grupları kullanıldığından, araştırmaya başlamadan önce gruplar arasında mümkün olan en üst düzeyde eşleştirmeyi yapmak amacıyla şu hipotezler sınanmıştır.

1. Kurum ortamında yaşayan deney ve kontrol grubu çocuklarının Portage Gelişim Ölçeğinden aldıkları ön-test puanları arasında fark yoktur.

2. Kurum ortamında yaşayan deney ve kontrol gruplarını oluşturan çocukların grup sorumlularının (grup öğretmeni/bakıcı anne) Aile Katılım Ölçeğinden aldıkları ön-test puanları arasında fark yoktur. Bu hipotezlere göre elde edilen bulgular şöyledir.

Kurum ortamında yaşayan çocuklardan oluşan deney ve kontrol gruplarına ilişkin kurulan "**Kurum ortamında yaşayan deney ve kontrol grubu çocukların Portage Gelişim Ölçeğinden aldıkları ön-test puanları arasında fark yoktur**" hipotezine ilişkin verilerin sınanıldığı tablo 3. 3'de aşağıda sunulmuştur.

Tablo 3.3. Kurum ortamında Yaşayan Deney ve Kontrol Grubu Çocuklarının Portage Gelişim Ölçeği Ön-test Puanlarının Analiz Sonuçları

Test	N	Ort. (\bar{X})	s.s.	s.d.	t	p
Deney Grubu	32	118,72	42,91	62	,59	,553
Kontrol Grubu	32	124,03	26,45			

Anlamlılık düzeyi: $p < 0,05$

Tablo 3. 3 incelendiğinde kurum ortamında yaşayan deney ve kontrol grubu çocukların Portage Gelişim Ölçeğinden aldıkları ön-test puanlarının ortalaması, deney grubu için 118,72 ve standart sapması 42,91 olarak bulunmuştur. Bununla birlikte aynı ölçek uygulanan kontrol grubu çocukları için ön-test puanları ortalaması ise 124,03 ve standart sapmaları 26,45 olarak hesaplanmıştır. Ön-test puanları arasında anlamlı bir farkın olup olmadığı, bağımsız gruplar için t testi ile yoklanmış, hesaplanan p değeri ve %95 güven aralığında anlamlılık düzeyine göre ,553 olarak

tespit edilmiştir. Kontrol ve deney gruplarının arasında ön-test puanları göz önüne alındığında anlamlı bir farklılık gözlenmemiş ve bir denkleğin varlığı tespit edilmiştir.

Kurum ortamında yaşayan çocukların ailelerinin yerini tutan grup sorumlusu/bakıcı annelere yönelik “**Kurum ortamında yaşayan deney ve kontrol gruplarını oluşturan çocukların grup sorumlularının Aile Katılım Ölçeğinden aldıkları ön-test puanları arasında fark yoktur**” hipotezi bağımsız gruplar için *t* testi ile yoklanmış sonuçlar tablo 3.4’de verilmiştir.

Tablo 3. 4. Kurum Ortamında Yaşayan Deney Ve Kontrol Grubunu Oluşturan Çocukların Grup Sorumlularının Aile Katılım Ölçeği Ön-Test Analiz Sonuçları

Test	N	Ort. (\bar{X})	s.s.	s.d.	t	p
Deney Grubu	32	94,88	8,42			
Kontrol Grubu	32	95,81	8,67	62	,77	,579

Anlamlılık düzeyi: $p < 0,05$

Tablo 3. 4 incelendiğinde kurum ortamında yaşayan deney ve kontrol gruplarını oluşturan çocukların grup sorumlularının (grup öğretmeni ve bakıcı anne) Aile Katılım Ölçeği puanlarının karşılaştırılması yapılmıştır. Deney grubunun ölçekten aldığı puan ortalaması 94,88 ve standart sapmaları 8,42 olarak belirlenmiş ve kontrol grubunun ölçekten aldığı puan ortalaması ise 95,81 olarak hesaplanmıştır.

Kurum ortamında yaşayan deney ve kontrol gruplarını oluşturan çocukların grup sorumlularının Aile Katılım Ölçeğinden aldıkları ön-test puanları arasında anlamlı bir farkın olup olmadığı, bağımsız gruplar için *t* testi ile yoklanmış, hesaplanan *p* değeri ve %95 güven aralığında anlamlılık düzeyine göre ,579 olarak tespit edilmiştir. Kontrol ve deney gruplarının arasında ön-test puanları göz önüne alındığında anlamlı bir farklılık gözlenmemiş ve bir denkleğin varlığı tespit edilmiştir. Bu bulgu ilgili hipotezi doğrulamaktadır. Ayrıca bu hipotez bulguları deney ve kontrol gruplarının çalışmaya başlamadan önce birbirine denk olduğunu göstermiştir.

3.4. Çalışma Grubunun Demografik Özellikleri

Kurum ortamında yaşayan 5-6 yaşındaki 64 çocuğun ve 64 grup sorumlusunun demografik bilgileri, aşağıda yüzde ve frekans dağılımları tablolar halinde sunulmuştur.

Tablo 3. 5. Kurum Ortamında Yaşayan Çocukların Anne ve Babalarına İlişkin (Sağ, Vefat, Ziyaret Durumu Ve Sıklığı) Bilgilerin Yüzde ve Frekans Dağılımı Tablosu

		f	%	ss
Anne	Sağ	53	82,8	,519
	Vefat	8	12,5	
	Bilinmiyor	3	4,7	
Baba	Sağ	49	76,6	,698
	Vefat	7	10,9	
	Bilinmiyor	8	12,5	
Anne Baba	Birlikte	12	18,8	,393
	Birlikte Değil	52	81,3	
Ziyaretçi	Var	41	64,1	,484
	Yok	23	35,9	
Ziyaret Eden	Anne	20	31,3	1,433
	Baba	13	20,3	
	Anne-Baba	14	21,9	
	Anne Akrabası	10	15,6	
Ziyaretler	Baba Akrabası	7	10,9	,504
	Düzenli	33	51,6	
	Düzensiz	31	48,4	
Ziyaret Sıklığı	15 günde 1 kere	7	10,9	1,076
	Ayda 1 kere	16	25,0	
	2-3 ayda 1 kere	12	18,8	
	Belirsiz	29	45,3	

Tablo 3. 5 incelendiğinde, çocukların %83 ünün annesi sağ, %4,7 sinin ise annesi bilinmemektedir. Annesi bilinmeyen çocuklar doğum sonrası terk edilen ve bulunduktan sonra kolluk kuvvetlerince yapılan araştırmada annesi tespit edilemeyen çocuklardır. Bu çocuklar yuva kayıtlarına “terk bebek” olarak geçmektedir. Babaların ise %76,6 sı sağ ve %12,5 bilinmemektedir. Yuva çocuklarının anne babalarının %82 si ayrı yaşamaktadır. Bu bulgu, yuva çocuklarının çoğunluğunun, parçalanmış ailelerden geldiği ya da tek ebeveynli olup anne ya da babasının bilinmediği şeklinde yorumlanabilir.

Ayrıca boşanan çiftlerin çocuklarını istememesi veya çocuklarına bakacak ekonomik güce sahip olmamaları durumunda Aile Mahkemeleri çocukların yuvalara yerleştirilmesini ön görmektedir. Bu nedenle anne babası ayrı olan çocukların bazıları boşanma nedeniyle de yuvada bakım ve koruma altına alınmış olabilirler. SHÇEK ilgili yönetmeliklerinde yuva çocuklarının hangi nedenlerden dolayı yuvada kaldığına ilişkin bilgiler “bakım ve koruma altındaki çocukların özel hayatının gizliliği” gerekçesiyle araştırmacıya vermemektedir. Ancak bu çocukların terk, boşanma, şiddet, tacize maruz kalma ve ekonomik yoksunluk nedenlerinden bir ya da birkaçına istinaden yuvada bakım ve koruma altına alınabilmektedir.

Kurum bakımındaki çocukların %64 ünün ziyaretçisi vardır. Fakat bu ziyaretlerin %49 u düzensizdir.

Ziyaret sıklığına bakıldığında %45 inin belirsiz aralıklardan oluşmaktadır. Ziyarete ilişkin bu bulgular birbirini desteklemektedir. Çocukların ziyaretçilerine kimler olduğuna bakıldığında %31 ini anneler, %20 sini babalar, % 15 ini ise anne akrabaları oluşturmaktadır.

Kurum bakımındaki çocukların ailelerinin yerini kurum çalışanları almaktadır. Çocukların yaş aralıkları dikkate alınarak oluşturulan grupların sorumluluğu ve bakımı ilgili kişilerce yapılmaktadır. “Grup sorumlusu” olarak adlandırılan kişiler mesai saatlerinde çocuklarla birlikte olurken bakıcı anneler günün 24 saati vardiya sistemiyle çocuklarla birlikte olmaktadır. Yuva çocuklarının aileleri yerine geçen grup öğretmeni ve bakıcı annelere ilişkin demografik bilgiler tablo 3. 6’da sunulmuştur.

Tablo 3. 6. Kurum Ortamında Yaşayan Çocukların Grup Sorumlularına (Bakıcı Anne ve Grup Öğretmenleri) İlişkin (Yaş, Öğrenim Durumu, Medeni Durum, Çocuk Sahibi Olma, Alınan Eğitim) Bilgilerinin Yüzde ve Frekans Dağılım Tablosu

		f	%	ss
Bakıcı Anne Yaş	18–22 yaş	9	18,7	,958
	23–27 yaş	18	37,5	
	28–32 yaş	21	43,8	
Bakıcı Annenin Öğrenim durumu	Lise (Kız Meslek Lisesi)	34	70,9	,971
	Y.Okul (Çocuk Gelişimi)	7	14,6	
	Lisans (Okul Öncesi)	6	12,4	
	Y.Lisans	1	2,1	
Bakıcı annenin Çalışma durumu	Vardiyalı	48	100	,000
	Vardiyasız	-	-	
Çalışma grubu	0-3 yaş	-	-	,000
	4.6 yaş	48	100	
Bakıcı Anne Medeni Durum	Evli	21	43,8	,504
	Bekâr	27	56,2	
Bakıcı Anne Çocuk Sahibi	Evet	10	20,8	,584
	Hayır	38	79,2	
Bakıcı Anne Portage Eğitimi	Aldı	-	-	,000
	Almadı	48	100	
	33–37	1	6,2	
Grup Öğretmeninin Yaşı	38–42	2	12,5	,943
	43–47	3	18,8	
	48–52	6	37,5	
	53–57	4	25,0	
	Erkek	4	25	
Grup Öğrt Cinsiyet	Bayan	12	75	,519
	Y.Okul (Çocuk Gelişimi)	2	12,5	
Grup Öğretmeninin Öğrenim Durumu	Lisans (Eğitim Fakültesi)	13	81,3	,954
	Y.Lisans	1	6,2	
Grup Öğrt.Medeni Durum	Evli	14	87,5	,423
	Bekâr	2	12,5	
Grup Öğretmeni Çocuk Sahibi	Evet	13	81,2	,434
	Hayır	3	18,8	
Grup Öğretmeni Portage Eğitimi	Aldı	4	25	,393
	Almadı	12	75	

Tablo 3. 6'ya bakıldığında, çocukların 48 bakıcı anneleri ve 16 grup öğretmeni bulunmaktadır. Bakıcı annelerin yarısından fazlası (%57) 28 yaşın altındadır. Yaklaşık %20 si de 18–22 yaş aralığındadır. Bakıcı annelerin hepsi kadındır. Bakıcı annelerin eğitim durumlarıyla ilgili, Çocuk Yuvasının yönetmeliğinde “Bakıcı anne” olunabilmesi için en az Kız Meslek Liselerinin çocuk gelişimi bölümünden mezun olunması gerekmektedir. Örnekleme oluşturan bakıcı annelerinde %71 i lise mezunu ve bunların tamamı Kız Meslek Lisesi çocuk gelişimi bölümünü bitirmişleridir. %15 i çocuk gelişimi ön lisans mezunu, %12 si ise Lisans Okul Öncesi Öğretmenliği mezunudur.

Bakıcı annelerin tamamı (%100) kurumlarda vardiya sistemiyle çalışmaktadır. Örneklemede yer alan bakıcı anneler sadece 4-6 yaş grubu çocuklarla ilgilenmektedir. Bakıcı annelerin hiç biri (%100) Portage Erken Eğitim Programına ilişkin eğitim almamıştır. Bakıcı annelerin %44 ü evli ve %20 si çocuk sahibidir.

Grup öğretmenlerinin % 82 si 43 yaş ve üstündedir. Bu öğretmenlerin 4 tanesi (%25) erkek, 12 (%75) si kadındır. Eğitim düzeyine bakıldığında %82 si lisans eğitimini eğitim fakültelerinin çeşitli bölümlerinde tamamlamışlardır. Grup öğretmenlerinin 4 tanesi (%25) Portage Erken Eğitim Programına ilişkin eğitim almıştır. Grup öğretmenlerinin %88 i evli ve %82 si çocuk sahibidir.

Tablo 3. 7. Kurum Ortamında Yaşayan Çocuklara İlişkin (Cinsiyet, Doğum Yılı, Boy, Kilo, Kardeş Durumu, Kreş Eğitimi ve Anaokuluna Devam Durumu) Bilgilerin Yüzde ve Frekans Dağılımı Tablosu

		f	%	ss
Cinsiyet	Kız	32	50	,504
	Erkek	32	50	
Doğum Yılı	2005	32	50	,504
	2006	32	50	
Boy	90–100 cm	35	54,7	,534
	101–120 cm	28	43,8	
	121–140 cm	1	1,6	
	15–25 kg	45	70,3	
Kilo	26–35 kg	18	28,1	,500
	35 ve üstü kg	1	1,6	
Kardeş	Kardeşi yok	18	28,1	,803
	1–3 kardeş	23	35,9	
	4–6 kardeş	23	35,9	
Yuvada Kardeş	Kardeşi var	57	89,1	,315
	Kardeşi yok	7	10,9	
Yuvadaki Kardeş Sayısı	1 kardeş	26	40,6	,973
	2 kardeş	20	31,3	
	3 kardeş	11	17,2	
Yatak Odasında	2–4 kişi	39	60,9	,983
	5–7 kişi	25	39,1	
Anaokulu	1 yıl	64	100	,000

Tablo 3. 7’de Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumuna bağlı bakım ve koruma altında kurum bakımı sunulan yuva çocuklarına ilişkin demografik veriler yer almaktadır. Tablo 3. 7 incelendiğinde, kurum ortamında yaşayan çocukların 32 si (%50) kız 32 si de (%50) erkektir. Aynı zamanda bu çocukların 32 si (%50) 2005 yılı, 32 de (%50) 2006 yılı doğumludur. Bu çocukların %55 inin boyu 100 cm ve altında, %70 i de 25 kg ve altında kiloya sahiptir. Bereket (2011), beş-altı yaş boy uzunluğu alt sınır kız ve erkekler için 0,5 farklılık göstermekle birlikte 98 cm üst sınır ise 115 cm olarak, kilo ise alt sınır 14kg üst sınır ise 28 kg olarak belirtmektedir. Kurum ortamında yaşayan çocukların Bereket’in (2011) belirttiği boy-kilo gelişim ölçümlerinin alt sınırına daha yakın, oldukları şeklinde yorumlanabilir.

Kurum ortamında yaşaya çocukların %36 sı 4–6 arası kardeşe sahiptir. Bu durum yuva çocuklarının anne ve babalarının aile birlikteliği ve “bakabilecekleri kadar çocuk sahibi olma” gibi konularda yeterli eğitime sahip olmadıkları şeklinde yorumlanabilir. SHÇEK yuva yönetmeliklerine istinaden bu çocukları kardeşlerinin aynı anne ve babadan olup olmadıklarına ilişkin verilerin araştırmacıya verilmesi yasak olduğundan bu bulgu yuva çocuklarının bazılarının ortak ebeveynlerden olmadıkları şeklinde de yorumlanabilir.

Yuvadaki çocukların %89 unun en az bir kardeşi de yuvada yaşamaktadır. %32 sinin ise iki kardeşi çocuk yuvasında bakım ve koruma altındadır. Bu çocukların yuvalarda kendi odaları olmayıp ortak kullanım alanları dışında yatak odalarına bakıldığında %61 i 2–4 kişilik odalarda %40 ı da 5–7 kişilik odalarda uyumaktadır. Kurum ortamında yaşayan bu çocuklarının tamamı (%100) bir yıldır anaokuluna devam etmektedirler. Deney ve kontrol gruplarını oluşturan kurum ortamında yaşayan çocukların yaş ve cinsiyet dağılımları tablo 3.8’de verilmiştir.

Tablo 3.8. Deney Kontrol Grubu Çocuklarının Yaş ve Cinsiyetlerine İlişkin Frekans Dağılımı

Çocuklar	Gruplar	Kız	Erkek	5 Yaş	6 Yaş	Toplam
		f %	f %	f %	f %	f %
	Deney Grubu	16 50	16 50	16 50	16 50	32 100
	Kontrol Grubu	16 50	16 50	16 50	16 50	32 100
	Toplam	32 50	32 50	32 50	32 50	64 100

Tablo 3.8’de görüldüğü gibi Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu (SHÇEK) Balıkesir ve İzmir İl Müdürlüklerine bağlı çocuk yuvalarında bakım ve koruma altındaki 5-6 yaş çocuklardan yaş ve cinsiyet eşitlenerek yansız olarak deney ve kontrol grupları oluşturulmuştur. Deney ve kontrol grupları eşit sayıda olmak üzere toplam otuz iki çocuktan oluşmaktadır.

Tablo 3.9. Deney Kontrol Grubu Grup Sorumlularının frekans dağılımı

Grup Sorumluları	Gruplar	Bakıcı Anne		Grup Öğretmeni		Toplam	
		f	%	f	%	f	%
	Deney Grubu	24	75	8	25	32	100
	Kontrol Grubu	24	75	8	25	32	100
	Toplam	48	75	16	25	64	100

Tablo 3.9. da görüldüğü gibi 64 grup sorumlusu çalışma grubunu oluşturmaktadır. Balıkesir Müşerref Yırcalı Çocuk Yuvası ve İzmir Karşıyaka Çocuk Yuvasında 4-6 yaş da görev yapan bakıcı anne ve grup öğretmeninden oluşan grup sorumlularının 32 si deney grubunu 32 ise kontrol grubunu oluşturmaktadır.

3.5. Veri Toplama Araçları

3.5.1. Bilgi Formu

Çocuğun yaşı, cinsiyeti, kardeş sayısı, boyu, kilosu, ziyaretçi durumunu, ziyaret sıklığı, anne ve babasına ilişkin olarak sağ, ölü, birliktelik durumu, çocuğun yaşadığı yuvadaki grup öğretmeni ve bakıcı annelere yönelik olarak, yaş, cinsiyet, eğitim durumu, çalışma şekli, medeni durum ve çocuk sahibi olma durumunu tespit etmemizi sağlayan bilgi formunu ifade eder. Buradaki bilgilere kurum izni ölçüsünde çocukların kabul dosyalarındaki bilgilerden ulaşılmıştır.

3.5.2. Portage Erken Eğitim Programı

Portage kırsal bölgede yaşayan çocukların gereksinimlerini karşılamak üzere 1970'lerin başlarında ABD'nin Wisconsin eyaletinin Portage kentinde geliştirilmiştir. Proje çalışanları beceriler için ölçüt bağımlı kontrol listelerini geliştirmek için çocuk gelişiminde var olan araştırmaları ve norm-referenced standardize edilmiş araçları kullanılmıştır (Eraslan, Çalışkan ve Özmen, 1997). 1976 yılında İngiltere'de uygulanmaya başlanmasından sonra program sürekli büyümüş ve artık kurumlaşmıştır. National Portage Association (İngiltere Ulusal Portage Birliği) 1985'de kurulmuş ve Portage servislerinin sayıları, giderek artmıştır (Eraslan, Çalışkan, Özmen, 1997). Portage Proje ekibi tarafından iki kez gözden geçirildi ve 30 farklı dile çevrildi. 2003 yılında ise yeniden gözden geçirilmiş hali olan New Portage Guide olarak yayımlanmıştır (Uzundemir, Marangoz, 2001).

Russell, (2007) yapmış olduğu çalışmasında İngiltere'de Portage Erken Eğitim Programını uygulayan 31 yerel yönetimden Ulusal Portage Derneği (NPA) aracılığıyla destek alan aileleri tespit ederek bu ailelere Portage Erken Eğitim Programına ilişkin görüşleri sorulmuştur. Yerel yönetimlerce hükümet politikası

haline getirilmesinin gerekliliğinin vurgulandığı çalışmada aile odaklı, oyun merkezli ve yapılandırılmış öğretimin yer aldığı Portage hizmetinin aileler tarafından erişilebilirliğinin artırılmasının önemi üzerinde durulmaktadır.

Tablo 3.10. Portage Erken Eğitim Programının Kullanıldığı Deneysel Araştırmalar

Araştırmacı	Çocuk Sayısı	Çocuğun Yaşı (ay)	Bulguları	Güvenirlilik Düzeyi
Cochran and Shearer-1984	57	9	Dokuz aylık periyotta çocuklar IQ ortalama 18 puan artış olmuştur.	p<0.01
Inciog-1989	10	10	Özbakım %36, psikomotor %43, bilişsel %45 ve sosyal gelişim %61 oranında artmıştır.	p<0.05
Kohli-198	20	3	Gelişim alanlarda ortalama değişiklikler	p<0.01
	12	12	Sosyal %2, Bilişsel %10, Dil %15, Bebek uyarım %24	
Kohli-1990	51	8-10	Üç grubunda beceri ve gelişimsel eksiklikleri vardı.	Üç grup içinde
	32	11-13	Program sonunda üç grup içinde önemli kazanımlar	p<0.01
	37	14-16	elde edilmiştir.	
Oakland-1997	397	60	Genel gelişimi gecikmiş çocuklarda katkı sağlamıştır.	p<0.01
Thorburn-1989	53	12	Portage Kontrol listesi ile ölçülen çocukların gelişimlerinde ölçeğin alt gelişim alanlarındaki farklılık kontrol grubunda 0.7, uygulama sonrası deney grubunda ise 2.0 olarak bulunmuştur.	p<0.05

Kaynak: The Portage Guide to Early Intervention : An Evaluation of Published Evidence (Brue, Oakland, 2001).

Tablo 3.10’da Brue ve Oakland ‘ın (2001) Portage Erken Eğitim Programının kullanıldığı 60 deneysel araştırmanın sonuçlarının özetlendiği tablodan bir kısmına yer verilmiştir. Tabloda da görüldüğü gibi 0-6 yaş arasındaki çocuklardan seçilen çalışma grupları ile yapılan araştırmalar göstermektedir ki Portage Erken Eğitim Programı işlem sonrası deney grubu çocukların gelişimlerini desteklemekte ve kontrol grubuna göre deney gruplarında anlamlı farklılık yaratmaktadır. Bu araştırmalar Portage Erken Eğitim Programının etkililiğinin ortaya konması açısından değerlendirilebilir.

Türkiye’de çocukların değerlendirilmesine yönelik kullanılan testler, gelişmiş ülkelerdeki testler ile benzerlik göstermektedir. En sık kullanılan testler arasında ise, Denver Gelişimsel Tarama Testi ile Küçük Adımlar Erken Eğitim Programı Gelişim Becerileri Envanteri ve Portage Kontrol Listesi yer almakta, değerlendirmelere göre bireyselleştirilmiş aile hizmeti planı hazırlanmaktadır (Sucuoğlu, 2005).

Türkiye’de Portage Erken Eğitim Programının kullanımı 1993 yılından beri sürmektedir. Araştırmada kullanılan Portage Erken Eğitim Programı Kontrol Listesi programın Türkiye’ye uyarlanmasında “Gelişim Ölçeği” olarak adlandırılmıştır. Bu çalışmada da Portage Erken Eğitim Programı Kontrol Listesi, “*gelişim ölçeği*” adıyla

kullanılmıştır. Portage Gelişim Ölçeği, altı gelişim alanından ve altı yaş bölümünden oluşan 691 maddeden oluşmaktadır.

Portage Erken Eğitim Programının 3 kısmından birisi olan gelişim ölçeği; özbakım becerileri, fiziksel gelişim, sosyal gelişim, bilişsel gelişim, dil gelişimi olmak üzere beş alt bölümden oluşmaktadır. Sadece bebeklerde uyarım kısmının alt bölümü yoktur. Her alt bölümde 0-1 yaş, 1-2 yaş, 2-3 yaş, 3-4 yaş, 4-5 yaş ve 5-6 yaş grubuna ait maddeler vardır. Çocuk, kendi yaş grubunun alt bölümlerinden aldığı toplam puanlarla değerlendirilir.

Bu modelin dört temel ilkesi bulunmaktadır: Anne-baba-çocuk etkileşimi eğitim sürecinin temelini oluşturmaktadır. Eğitime aile rehberlik etmektedir. Ailenin günlük yaşamı içinde yaptıkları aile yaşamını yansıtır ve ev ortamını oluşturur. Yapılan gözlemler anne baba ve eğitimci arasındaki görüşmelerde alınacak kararların temelini oluşturur (Eraslan, Çalışkan, Özmen, 1997).

Portage Gelişim Ölçeği 5-6 yaşındaki 114 çocuğa kullanılarak geçerlilik ve güvenilirlik çalışması yapılmıştır. Bu ölçekle birlikte psikolojik testler, özellikle SB (Fin), WISC-R ve WPPSI aynı zamanda Merrill-Palmer, Bayley, Leiter ve WAIS testleri yapılmıştır. İç tutarlılık güvenilirlik katsayıları, alanlara göre sosyalleşme 0.80, dil 0.81, özbakım 0.73, bilişsel 0.70, psikomotor 0.75 olarak hesaplanmıştır. Tüm ölçek için 0.80. olarak belirlenmiştir (Arvio, M.; Hautamaki, J. and Tilikka, P., 1993). Portage değerlendirmesinin sonuçları diğer testler tarafından sağlanan gelişim seviyeleri ile karşılaştırılmıştır. Portage'ye çapraz doğrulama sağlayan bu yöntemle, makul bir değerlendirme yöntemi olarak kullanılabilir olduğu ispatlanmıştır. Ayrıca birlikte kullanılan testlerle de yakın bir ilişkisi olduğu saptanmıştır (Arvio, M.; Hautamaki, J. and Tilikka, P., 1993).

Portage, ev merkezli bir hizmet modeli ile anne-baba eğitimini temel alırken, merkez temelli ve merkez ev temelli erken eğitim programı olarak tüm dünyada hızla yaygınlaşmaktadır (Cameron, 1997). Bayhan ve İpek'in (2000) zihinsel engelli çocukların renk, şekil ve sayı kavramlarını kazanmalarında bilgisayar destekli eğitimin etkisini araştırılması konulu çalışmalarında Portage Erken Eğitim Programı kontrol listesine (PECEPCL) göre gelişimsel yaşları 3-4 olan 18 zihinsel engelli çocuk ile çalışmıştır. Çalışmada PECEPCL ön-test ve son-test olarak kullanılmıştır. Uygulanan program sonrası çocukların %80'inin bilgisayar destekli eğitim ile renk, şekil ve sayı kavramını kazandıkları bulunmuştur. Üç farklı erken eğitim programının uygulandığı ve üç farklı ölçekle değerlendirmelerinin yapıldığı (Gilliam Derecelendirme Ölçeği, Conners Derecelendirme Ölçeği ve Portage Gelişim Ölçeği)

deneysel bir çalışmada Portage Erken Eğitim Programının uygulandığı deney grubu diğer programlara göre 3-5 yaş çocuklarının gelişimlerinde anlamlı farklılık bulunmuştur. Bu farklılık, Portage programının etkin katılımlı ve uygulayıcı ile aile iletişiminin güçlü oluşuna bağlanmaktadır (Reed, Osborne, Corness, 2007).

Portage Erken Eğitim Programının güçlü yanları, Shearer ve Shearer (1999)'e göre, diğer hizmet düzenlemelerini içeren çok yönlü bir yaklaşımın bileşeni olarak tasarlanmasıdır. En güçlü özelliği, ailenin düzenli olarak desteklenmesine yönelik düzenleme getirmesidir. Portage programının ev uygulayıcısı ve program danışmanı arasındaki sürekli olarak rapor verme döngüsü, modelin bünyesinde bulunan bir değerlendirme mekanizması sağlar. Etkinliklerin çocuğun kendi ortamındaki kaynaklar ve materyallerle tasarlandığı ve çocuğun günlük olarak kendisine en fazla bakımı sağlayanlar tarafından pekiştirildiği bir ev ziyaret modeli etkin bir müdahale sağlar. Böylece Portage çocuk kadar anne-babayı da güçlendirir (Akt. Çetin, 2002). Çetin'in Portage Erken Eğitim Programının beş altı yaş kapsayan, beş gelişim alanından 60 ifadeyi kullanarak yapmış olduğu çalışmasının güvenilirlik analizleri sonucunda, Cronbach Alfa değerleri; sosyal gelişim için 0,89 dil gelişimi için 0,80 bilişsel gelişim için 0,85 motor gelişim için 0,92 ve özbakım becerisi için 0,87 olarak bulunmuştur (Çetin, 2002).

Portage Erken Eğitim Programı üç kısımdan oluşmaktadır. Bu üç kısım; Gelişim Ölçeği, Etkinlik Önerileri Kılavuzu, Portage Modeli Hakkında Bilgi Sağlayan Kullanım Kılavuzu Kitapçığıdır.

Gelişim ölçeği, olarak belirtilen ve 0-6 yaş arasındaki çocukların beş farklı gelişim alanına yönelik hedef becerilerin yer aldığı kontrol listesi şeklinde düzenlenmiştir. Etkinlik önerileri kılavuzu ise çocuğun davranışının gelişimini desteklemek üzere ebeveyn ve ev uygulayıcı arasında fikir kaynağı amacıyla hazırlanmıştır (Uzundemir Marangoz, 2001). Bu çalışmada sadece "60-72 ay Çocukların Portage Gelişim Ölçeği" kullanılmıştır.

Gelişim Ölçeği, yukarıda belirtildiği gibi okul öncesi çağıdaki çocukların beş alanda (dil, sosyal, özbakım, bilişsel, fiziksel) gelişimlerini sınamak ve sınama sonucunda çocuklarda destek bekleyen alanları yetişkin yardımıyla Portage Erken Eğitim Programını uygulamak üzere hazırlanmıştır. Bu çalışmada çocukların beş alandaki (dil, sosyal, özbakım, bilişsel, fiziksel) gelişim düzeyini belirlemek üzere kullanılan Portage Erken Eğitim Programı Kontrol Listesi "**Portage Gelişim Ölçeği**" adıyla kullanılmaktadır. 5-6 yaş grubuna uygulanan Portage Gelişim Ölçeği, sosyal gelişim (14 madde), dil gelişimi (18 madde), özbakım (26 madde), fiziksel gelişim (33 madde), bilişsel gelişim (34 madde) toplam 125 maddeden oluşmaktadır. Ölçeğin

amacı gelişimsel bir yaş puanı belirlemek değildir, bir gelişimsel değerlendirme metodudur (Uzundemir Marangoz, 2001). Gelişim ölçeğinde çocuğun davranışları; çok iyi sergiledi (2), beceriyi yetişkin yardımıyla sergiledi (1), beceriyi sergileyemedi (0) şeklinde derecelendirilmiştir.

Portage Erken Eğitim Programı, okul öncesi eğitim kurumlarında eğitim aracı olarak, rehberlik ve araştırma merkezlerinde öğrencilerin eğitim seviyelerinin tespiti amacıyla kullanılmak üzere 2546 numaralı Tebliğler Dergisinde yayınlanmıştır (Mart 2003, Cilt 66). Portage Erken Eğitim Programı araştırmacı tarafından uygulanmıştır.

Deneysel çalışmaya başlamadan önce Balıkesir Valiliği İl Milli Eğitim Müdürlüğünden 17.09.2010 tarih ve 024326 sayılı, Sosyal Hizmetler Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğünden 22.10.2010 tarih ve 933 sayılı yazı ile araştırma izni alınmıştır.

Portage Erken Eğitim Programında çocuğun beceriler kazanmasını desteklemeye yönelik etkinlikler geliştirilirken şunları içermesi gerekmektedir (Marangoz, 2001).

- Oyun temelli olmaları,
- Ebeveyn ve çocuk ile çocuk ve çevresi arasındaki ilişkiyi cesaretlendirmeli,
- Mümkün oldukça çocuk tarafından başlatılmalı,
- Sonuca değil işleme yoğunlaşmalı,
- Nesnelerin ve çevrenin araştırılmasını vurgulamalı,
- Ebeveyn tarafından yönetilmekten çok, onlarca desteklenir olmalı,
- Çocuğun ailesi içerisinde veya onun genellikle bulunduğu çevresinde çocuğun işine yaramalı,
- Ailenin hayatına saygı duyarak ve uyarak onların öncelikleriyle şekillenmeli,
- Çocuğun yaşamındaki deneme-yanılma ile öğrenmeye veya doğal öğrenmeye önem vermelidir.

Bu yol göstericiler göz önünde bulundurularak, grup sorumlularının tipik günlük işleri ve çocukla oynarken kullandıkları etkinlik türleri hakkında onlardan bilgi toplanmaktadır. Bu bilgi toplandıktan sonra grup sorumluları ve araştırmacı ölçeği gözden geçirerek hangi maddelerin öncelikli olduğuna karar verir. Her bir maddenin grup sorumlularının günlük işleri veya oyunları içerisinde nasıl dâhil edileceği, beceriyi çalışmak için nerede ve nasıl fırsatlar yaratılacağı kararlaştırılmıştır. Program 20 haftalık olarak plânlanmıştır. Portage eğitim kılavuzuna göre, "çocuk için her gelişim alanda taban ve tavan etkinlik uygulama yaklaşık 4-6 haftayı almaktadır" (Marangoz, 2001).

3.5.3. Portage Erken Eğitim Programının Uygulanması

Gerekli izinler alındıktan sonra çocuk yuvalarının müdürleriyle toplantı yapılarak, uygulama programı, deneysel çalışmanın amacı ve uygulama koşullarıyla ilgili bilgi verilmiş, zaman ve yer belirlenmesi yapılmıştır. 22–26 Kasım 2010 da grup sorumlularıyla Portage Gelişim Ölçeği ile ilk ölçümleri gerçekleştirilmiştir. İlk ölçüm sonuçlarının değerlendirilmesi yapılarak deney ve kontrol grupları oluşturulmuş, 13 Aralık 2010 da deney grubuna program uygulanmaya başlamıştır. Kontrol grubu ile son teste kadar hiçbir çalışma yapılmamıştır.

9–13 Mayıs tarihleri arasında son-test uygulaması deney ve kontrol grubuna uygulanmıştır. 16 Mayıs günü grup sorumlularıyla tekrar toplanılarak Aile Katılım Ölçeği hakkında bilgi verilerek veriler alınmıştır. Portage Erken Eğitim Programının tüm öğretim çalışmalarının evde yapılması uygundur. Uygulama programı, çocuk yuvasında grup odalarında gerçekleştirilmiştir.

3.5.4. Aile Katılım Ölçeği (AKÖ)

Aile Katılım Ölçeği (Family Involvement Questionnaire), Amerika Birleşik Devletleri'nin kuzey doğusunda büyük bir kent okulunda bulunan öğretmenler ile veliler arasında işbirliği düzeyini yani aile katılım çalışmalarını belirlemek amacıyla Fantuzzo, Tighe ve Childs (2000) tarafından geliştirilmiştir

Ölçek geliştirilirken Epstein'in (1995) aile katılım modeline ve okul programına göre davranışlar kategorize edilmiştir. Sonra, programdan ve odak gruptan alınan verilerle veli davranışları listelenmiş ve 42 maddelik uygulama formu oluşturulmuştur. Yapılan faktör analizi sonucunda 3 faktörlü bir çözüme ulaşılmıştır. Ölçeğin alt ölçeklerinin Cronbach Alpha katsayıları sırayla .85, .85 ve .81 bulunmuştur. Ölçekte bulunan 42 maddenin ikisi iki alt ölçekte de yer aldığı, dördü hiçbir alt ölçekte yer almadığı, ikisi faktör yükleri düşük olduğu için atılmıştır. Toplam 34 madde ölçekte yer almıştır. Ölçek geliştirilirken madde havuzu aile katılımının üç boyutu olan ev temelli katılım (ETK), okul temelli katılım (OTK) ve okul-aile işbirliği temelli katılım (OAT), boyutları dikkate alınarak oluşturulmuştur. Yapılan faktör analizi sonucunda da elde edilen üç faktörlü çözümde birinci faktör "Okul temelli aile katılım" alt ölçeği diye adlandırılmış ve bu alt ölçek ailenin okulda düzenlenen etkinliklere çocuğu ile birlikte katılması ile ilgili davranışları tanımlayan 10 maddeden oluşmuştur. İkinci faktör "Ev temelli katılım" alt ölçeği olarak adlandırılmış ve ailenin okul dışı ortamlarda çocuğunun öğrenme sürecine desteğini belirlemeye yönelik etkinlik ve davranışları tanımlayan 13 maddeden oluşmuştur. Üçüncü faktör "Okul-aile işbirliği temelli katılım" alt ölçeği olarak adlandırılmış

ve ailenin okul personeli ve öğretmen ile çocuğunun gelişimine yönelik etkileşime girme düzeyini betimleyen 11 maddeden oluşmuştur. Aile katılım ölçeğinin her bir alt ölçeğinden alınan puanların yüksekliği ile ailenin, çocuğunun eğitim-öğretim çalışmalarına ilgi ve katılımın arasında doğrusal bir ilişki vardır. Bir başka deyişle her bir alt ölçekten alınan puanın yüksekliği ailenin eğitim öğretim faaliyetlerine katılımının yüksekliğini gösterir. AKÖ'nün Türkçe'ye Gürşimşek (2003) tarafından okul öncesi düzeyde uygulanmış ve Türkçeye uyarlaması yapılmıştır.

Gürşimşek (2003) 'in Türk örnekleme üzerinde 200 ebeveynle yürüttüğü çalışmada ölçme gücü açısından düşük maddeler çıkarılmış ve 34 maddelik ölçeğin güvenilirlik katsayısı alt boyutlar için sırasıyla .79, .69, .84 ve tüm ölçek için .87 olarak belirlenmiştir. Ölçeğin alt ölçekleri arasında Pearson Korelasyon Katsayılarına göre yapılan güvenilirlik analizinde Okul Temelli Katılım ile Ev Temelli Katılım alt boyutları arasında $r = .49$ ($p < .05$), Okul Aile İşbirliği Temelli Katılım ile Okul Temelli Katılım alt boyutları arasında $r = .73$ ($p < .05$) ve Ev Temelli Katılım ile Okul Aile İşbirliği Temelli Katılım boyutları arasında $r = .60$ ($p < .05$) düzeyinde anlamlı ilişki bulunmuştur. Faktörlere ilişkin faktöriyel genişlik açıklığı Okul Temelli Katılım alt boyutu için .45 - .68 arası, Ev Temelli Katılım alt boyutu için .52 - .73 arası ve Okul Aile İşbirliği Temelli Katılım alt boyutu için .77 olarak bulunmuştur. Üç faktörün ölçeğe ilişkin açıkladıkları varyansı % 63.199'dur. Bu bulgular, ölçeği oluşturan üç faktörün birlikte maddelerdeki toplam varyansı ve ölçeğe ilişkin varyansı yeterli düzeyde açıkladıkları görülmüştür. Gürşimşek, Kefi ve Girgin (2005) tarafından 161 babadan oluşan örnekleme yapılan diğer bir çalışmada ölçeğin alt ölçekler için güvenilirlik katsayısı sırasıyla .83, .72 ve .90 ve tüm ölçek için .92 olarak belirlenmiştir. Aile katılım ölçeği ek 3'de verilmiştir.

3.6. Veri Analizi

3.6.1. Verilerin Değerlendirmesi

Araştırmaya alınan çocukların Bilgi Formları değerlendirilerek demografik özellikler yüzde, frekans ortalama halinde sunulmuştur. Çocukların ön test ve son testlerden aldıkları puanları ölçek kayıt formuna kaydedilmiştir. Ölçek kayıt formundaki bilgiler bilgisayar ortamına kaydedilerek gerekli istatistiksel analizler yapılmıştır.

3.6.2 Verilerin İstatistiksel Analizi

Evrende gözlenen değişkenlerin büyük çoğunluğunun çan eğrisine benzer bir dağılım gösterdikleri kabul edilmektedir. Değişkenlere ilişkin verilerin oluşturduğu çan eğrisine benzer olan bu eğriye normal dağılım eğrisi, bu eğrinin yatay eksene göre gösterdiği dağılıma da normal dağılım denilmektedir (Ravid, 1994 akt. Büyüköztürk vd., 2011) Normal dağılım, parametrik testlerin bir varsayımı olup sürekli değişkenlere ait dağılımları en önemlisidir. SPSS’te normal dağılıma uygunluk testi parametrik olmayan testlerden tek örneklem Kolmogorov-Smirnov testi ile yapılır. Tek örneklem Kolmogorov-Smirnov testi ile verilen bir dağılımın teorik bir dağılıma uygunluğu test edilir (Ural ve Kılıç, 2006).

Tablo3.11. Portage Gelişim Ölçeği Normal Dağılımın Test Sonuçları

Kurumda Yaşayan Çocuklar		
	Ön test	Son test
n	32	32
Ortalama	118,72	203,34
Standart Sapma	42,913	23,866
Sig. (2-tailed)	,928*	,700*

Ölçeklerin her bir alt boyutu ayrı ayrı ele alındığında anlamlılık değerleri kurum bakımındaki çocuklar için ön-testte ,928 ve son-testte ,700 olarak elde edilmiştir. Bu sonuçlara göre tüm testlere ilişkin puanlar normal dağılıma uymaktadır ($p>0,05$) şeklinde yorumlanabilir.

Tablo 3.12. Aile Katılım Ölçeği Normal Dağılımın Testi

Grup Sorumluları		
	Ön test	Son test
n	32	32
Ortalama	159,00	160,66
Standart Sapma	7,784	7,606
Sig. (2-tailed)	,586*	,512*

Ölçeklerin her bir alt boyutu ayrı ayrı ele alındığında anlamlılık değerleri çocuk yuvasındaki grup sorumluları için ön-testte ,586 ve son-testte ,512 olarak elde edilmiştir. Bu sonuçlara göre tüm testlere ilişkin puanlar normal dağılıma uymaktadır ($p>0,05$) şeklinde yorumlanabilir.

Çalışmada elde edilen bulgular değerlendirilirken, istatistiksel analizler için SPSS (Statistical Package for Social Sciences) for Windows 15.0 programı kullanılmıştır.

Toplanan verilerin analizinde; yüzde ve frekans dağılımlarının yanı sıra, araştırmanın hipotezlerini test etmek için parametrik istatistiklerden bağımsız gruplar ve ilişkili ölçümler için *t* testi kullanılmıştır. Karşılaştırmalarda 0.05 düzeyinde anlamlılık aranmıştır.

4. BULGULAR VE YORUMLAR

Bu bölümde çalışmada toplanan verilerin analizi sonucunda elde edilen bulgular ve bu bulgularla ilgili yorumlar yer almaktadır.

4. 1. Kurum Ortamında Yaşayan Deney ve Kontrol Grubu Çocuklarına İlişkin Bulgular

Çalışmanın “kurum ortamında yaşayan deney grubu çocuklarının Portage Gelişim Ölçeği ön-test ve son-test puanları arasında fark vardır” hipotezi deneysel çalışmanın etkisini belirlemek üzere kurulmuş olup ilgili veriler *t* testi ile sınanmıştır. Yapılan istatistiksel işlemler aşağıdaki tablo 4. 1’ de sunulmuştur.

Tablo 4.1. Kurum Ortamında Yaşayan Deney Grubunu Oluşturan Çocuklarının Portage Gelişim Ölçeği Puanlarının Ön-Test/Son-Test Analiz Sonuçları

<i>Test</i>	<i>N</i>	<i>Ort. (\bar{X})</i>	<i>s.s.</i>	<i>s.d.</i>	<i>t</i>	<i>cor</i>	<i>p</i>
Deney Ön-test	32	118,72	43,45				
Deney Son-test	32	203,44	23,83	31	18,26	,86	,000*

Anlamlılık düzeyi: $p < 0,00$

Tablo 4. 1 incelendiğinde kurum ortamında yaşayan deney grubu çocuklarının Portage Gelişim Ölçeği ön-test puanı ortalaması 118,72 ve son-test puanı ortalaması ise 203,44 olarak hesaplanmıştır. Deney grubuna uygulanan ölçekteki ön-test standart puanı 43,458 ve son-test standart sapması ise 23,834 şeklinde hesaplanmıştır.

Kurum ortamında yaşayan deney grubu çocuklarının Portage Gelişim Ölçeği ön-test ve son-test puanları arasında anlamlı bir farkın olup olmadığı, ilişkili ölçümler için *t* testi ile yoklanmış, hesaplanan *p* değeri ve %95 güven aralığında anlamlılık düzeyine göre ,000 olarak tespit edilmiştir (Tablo 4.1.).

Tablo 4. 1’de kurum ortamında yaşayan deney grubu öğrencilerinin ön-test ve son-test puanları göz önüne alındığında aralarında anlamlı bir farklılık gözlenmiştir. Diğer bir deyişle, kurum ortamında yaşayan deney grubu öğrencilerine uygulanan deneysel işlemler çocukların Portage Gelişim Ölçeğinden aldıkları puanların artmasında etkili olmuştur. Bu bulgu, uygulanan programın çocukların gelişimine katkı sağladığı şeklinde de yorumlanabildiği gibi “Kurum ortamında yaşayan deney

grubu çocuklarının Portage Gelişim Ölçeği ön-test ve son-test puanları arasında fark vardır” hipotezini de doğrulamıştır.

Çalışmanın deney grubu için ön-test son-test puanları arasındaki farklığın doğrulanmasına bağlı olarak, oluşan farklığın alt boyutlarda da olduğu yönünde kurulan “**kurum ortamında yaşayan deney grubu çocuklarının Portage Gelişim Ölçeği alt boyutlarının ön-test ve son-test puanları arasında fark vardır**” hipotezinin sorgulandığı istatistikler tablo 4. 1.1’de verilmiştir.

Tablo 4.1.1. Kurum Ortamında Yaşayan Deney Grubunu Oluşturan Çocukların Portage Gelişim Ölçeği Alt Boyut Puanlarının Ön-test/Son-test Analiz Sonuçları

Alt Boyut	Test	N	Ort. (\bar{x})	s.s.	s.d.	t	cor	p
Sosyal Gelişim	Ön-test	32	19,28	6,05	31	7,62	,68	,000*
	Son-test	32	24,31	3,31				
Dil Gelişimi	Ön-test	32	18,47	8,72	31	9,63	,80	,000*
	Son-test	32	27,34	6,34				
Öz bakım	Ön-test	32	25,00	8,46	31	12,49	,63	,000*
	Son-test	32	39,50	5,90				
Bilişsel Gelişim	Ön-test	32	29,00	12,22	31	18,62	,79	,000*
	Son-test	32	54,47	7,41				
Fiziksel Gelişim	Ön-test	32	28,75	12,55	31	17,04	,73	,000*
	Son-test	32	56,81	5,49				

Anlamlılık düzeyi: $p < 0,00$

Kurum ortamında yaşayan deney grubu çocuklarının Portage Gelişim Ölçeği alt boyutlarının ön-test ve son-test puanları arasında fark, ilişkili ölçümler için t testi ile test edilmiştir (Tablo 4.1.1). Buna göre sosyal gelişim, dil gelişimi, öz bakım, bilişsel gelişim ve fiziksel gelişim alt boyutlarının p anlamlılık dereceleri ,000 olarak tespit edilmiştir.

Tablo 4.1.1’de görüldüğü gibi Portage Gelişim Ölçeğinin toplam puanlarına göre anlamlı farklılık gösteren çocukların bu ölçeğin her boyutu için de bu farkı gösterdikleri belirlenmiştir.

Çalışmanın bir diğer hipotezi “**Kurum ortamında yaşayan kontrol grubu çocuklarının Portage Gelişim ölçeği ön-test ve son-test puanları arasında fark yoktur**” idi. Bu hipoteze ilişkin veriler tablo 4. 2’de görülmektedir.

Tablo 4. 2. Kurum Ortamında Yaşayan Kontrol Grubunu Oluşturan Çocuklarının Portage Gelişim Ölçeği Puanlarının Ön-Test/Son-Test Analiz Sonuçları

Test	N	Ort. (\bar{x})	s.s.	s.d.	t	cor	p
Kontrol Ön-test	32	124,03	26,85	31	8,47	,99	,000*
Kontrol Son-test	32	131,16	25,13				

Anlamlılık düzeyi: $p < 0,00$

Tablo 4. 2 incelendiğinde kurum ortamında yaşayan kontrol grubu çocuklarının Portage Gelişim Ölçeği ön-test puanı ortalaması 124,03 ve son-test puanı ortalaması ise 131,16 olarak hesaplanmıştır. Kontrol grubuna uygulanan ölçekteki ön-test standart puanı 26,85 ve son-test standart sapması ise 25,13 şeklinde hesaplanmıştır.

Kurum ortamında yaşayan kontrol grubunu oluşturan çocuklarının Portage Gelişim Ölçeği ön-test ve son-test puanları arasında anlamlı bir farkın olup olmadığı, ilişkili ölçümler için t testi ile yoklanmış, hesaplanan p değeri ve %95 güven aralığında anlamlılık düzeyine göre ,000 olarak tespit edilmiştir.

Kurum ortamında yaşayan kontrol grubu öğrencilerinin ön test ve son-test puanları göz önüne alındığında aralarında anlamlı bir farklılık gözlenmiştir. Bu sonuca göre; araştırmacı tarafından hiçbir programın uygulanmadığı çocuk yuvasında bakım ve koruma altında olup anasınına devam eden kontrol grubunu oluşturan çocukların 20 haftalık program süresinin sonunda gelişimlerinde kısmen olsa oluşan farklılığın çocukların almış oldukları anasınıfı eğitimleriyle ve büyüme ile ilgili olduğu söylenilebilir.

Kurum ortamında yaşayan kontrol grubunu oluşturan çocuklardaki ön-test, son-test farklılığının alt boyutlarda da olmadığına yönelik “**Kurum ortamında yaşayan kontrol grubu çocuklarının Portage Gelişim ölçeği alt boyutlarının ön-test ve son-test puanları arasında fark yoktur**” hipotezi sınanmış olup ilgili veriler tablo 4.2.1’ de verilmiştir.

Tablo 4.2.1. Kurum Ortamında Yaşayan Kontrol Grubunu Oluşturan Çocuklarının Portage Gelişim Ölçeği Alt Boyut Puanlarının Ön-test/Son-test Analiz Sonuçları

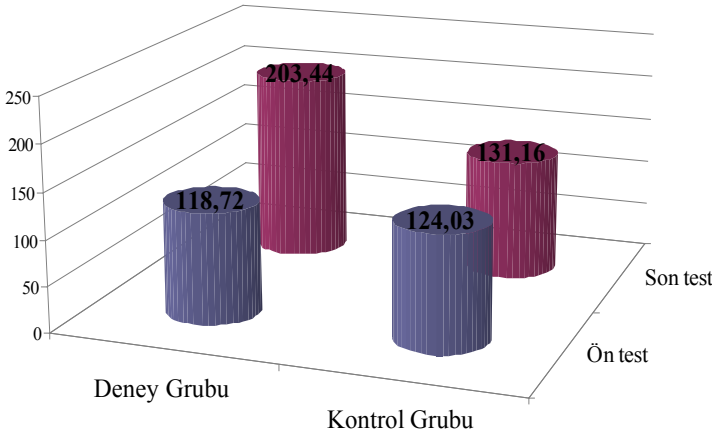
Alt Boyut	Test	N	Ort. (\bar{X})	s.s.	s.d.	t	cor	p
Sosyal Gelişim	Ön-test	32	19,38	3,63	31	3,93	,98	,000*
	Son-test	32	19,88	3,53				
Dil Gelişimi	Ön-test	32	15,38	6,28	31	1,46	,98	,152
	Son-test	32	15,66	5,66				
Özbakım	Ön-test	32	24,59	6,54	31	2,29	,96	,029*
	Son-test	32	25,25	6,35				
Bilişsel Gelişim	Ön-test	32	32,53	8,42	31	5,27	,98	,000*
	Son-test	32	33,91	8,10				
Fiziksel Gelişim	Ön-test	32	33,78	9,77	31	8,51	,98	,000*
	Son-test	32	36,47	9,66				

Anlamlılık düzeyi: $p < 0,00$

Kurum ortamında yaşayan kontrol grubu çocuklarının Portage Gelişim ölçeği alt boyutlarının ön-test ve son-test puanları arasında fark, ilişkili ölçümler için t testi ile test edilmiştir. Buna göre sosyal gelişim, bilişsel gelişim ve fiziksel gelişim alt boyutlarının p anlamlılık dereceleri ,000 ve özbakım içinse ,029 olarak tespit edilmiştir (bkz. Tablo 4.2.1).

Tablo 4.2.1 incelendiğine Portage Gelişim ölçeğinin toplam puanlarına göre anlamlı farklılık gösteren çocukların bu ölçeğin bu dört boyutu için de bu farkı gösterdikleri belirlenmiştir. Ancak ölçeğin diğer bir alt boyutu olan dil gelişimi boyutu için p değeri ,152 olarak hesaplanmış ve herhangi bir anlamlı farklılığın olmadığı tespit edilmiştir.

Tablo 4.2.1’de Portage Gelişim ölçeği alt boyutlarının ön-test ve son-test puanları arasındaki ortalamalara bakıldığında da farklılığın en çok fiziksel gelişimde olduğu söylenebilir. Çocukların araştırma süresi olan 20 haftalık sürenin sonunda fizyolojik gelişimlerinin bu farklılığı oluşturduğu düşünülebilir.

Şekil 1. Deney ve kontrol grubu çocuklarının Portage Gelişim Ölçeğinden aldıkları ön-test ve son-test puan ortalamalarını karşılaştırılması

Deney ve kontrol grubu öğrencilerinin ön-test puan ortalamaları sırasıyla 118,72 ve 124,03 iken bu puan ortalamaları son-testlerde sırasıyla 203,44 ve 131,16 olduğu belirlenmiştir.

Bu veriler ele alınırsa, uygulanan deneysel işlemlerin deney grubundaki çocukların lehine olduğu, kontrol grubundaki çocukların ise deney grubuna göre daha az gelişim gösterdikleri şeklinde yorumlanabilir. Bu bulgu uygulanan aile eğitim programının olumlu etkililiğini göstermektedir.

4.3. Aile Katılımına İlişkin Bulgular

Çalışmanın bu bölümünde örneklemini oluşturan grup sorumlularının aile katılımına ilişkin bulgularına yer verilmiştir.

“Kurum Ortamında yaşayan deney grubunu oluşturan çocukların grup sorumlularının Aile Katılım Ölçeğinden aldıkları ön-test ve son-test puanları arasında fark vardır” hipotezine ilişkin istatistiksel işlemler tablo 4.3’de sunulmuştur.

Tablo 4.3. Kurum Ortamında Yaşayan Deney Grubunu Oluşturan Çocukların Grup Sorumlularının Aile Katılım Ölçeğinden Aldıkları Ön-Test/Son-Test Analiz Sonuçları

<i>Test</i>	<i>N</i>	<i>Ort. (\bar{X})</i>	<i>s.s.</i>	<i>s.d.</i>	<i>t</i>	<i>cor</i>	<i>p</i>
Deney Ön-test	32	94,88	5,42				
Deney Son-test	32	95,81	5,19	31	3,81	,96	,001*

Anlamlılık düzeyi: $p < 0,01$

Tablo 4. 3’de kurum ortamında yaşayan deney grubunu oluşturan çocukların grup sorumlularının (grup öğretmeni ve bakıcı anne) sahip olduğu ölçek puanları ön-test ve son-test değişkenine göre karşılaştırılmaktadır. İlgili analizde %95’lik anlamlılık düzeyi göz önünde bulundurularak ilişkili ölçümler için *t*-testi sonucu *p* anlamlılık derecesi 0,001 olarak hesaplanmıştır.

Tablo 4.3’den de anlaşılacağı gibi kurum ortamında yaşayan deney grubunu oluşturan çocukların grup sorumlularının ön-test puanları ile son-test puanları arasında anlamlı bir fark bulunmaktadır. Ayrıca ön-test sonuçlarına göre grup sorumlularının ön-test puanlarının ortalaması 94,88 ve standart sapması 5,42 ve aynı grubun son test sonuçlarına göre sahip oldukları puanların ortalaması ise 95,81 ve standart sapması 5,19 olarak hesaplanmıştır. Ortalama puanlar arasındaki farkın oldukça az olduğunun tespiti ise mevcut yöntemin ilgili ölçek puanlarını değiştirmeye yönelik etkisinin yeter seviyede olmadığını kanıtlar niteliktedir. Bu durum SHÇEK bağlı çocuk yuvalarının kurumsal yapısı nedeniyle aile katılımı konusunda kurumsal çerçevenin elverdiği ölçüde standart bir katılımın gerçekleştiği, bunun ise sınırlı olduğu şeklinde yorumlanabilir.

“Kurum ortamında yaşayan deney grubunu oluşturan çocukların grup sorumlularının Aile Katılım Ölçeği alt boyutları ön-test ve son-test puanları arasında fark vardır” hipotezine ilişkin bulgular tablo 4.3.1’de verilmiştir.

Tablo 4.3.1. Kurum ortamında Yaşayan Deney Grubunu Oluşturan Çocukların Grup Sorumlularının Aile Katılım Ölçeği Alt Boyutlarının Ön-Test/Son-Test Analiz Sonuçları

Alt Boyut	Test	N	Ort. (\bar{X})	s.s.	s.d.	t	cor	p
Okul Temelli Katılım	Ön-test	32	18,91	1,02	31	3,62	,76	
	Son-test	32	19,47	1,36				
Ev Temelli Katılım	Ön-test	32	45,22	2,54	31	1,30	,96	,201
	Son-test	32	45,38	2,57				
Okul-Aile İşbirliği Temelli Katılım	Ön-test	32	30,75	3,21	31	1,36	,96	,182
	Son-test	32	30,97	3,23				

Anlamlılık düzeyi: $p < 0,01$

Tablo 4.3.1’de kurum ortamında yaşayan ve deney grubunu oluşturan çocukların grup sorumlularının (grup öğretmeni ve bakıcı anne) Aile Katılım Ölçeğinin Alt Boyutlarının ön-test ve son-test puanlarının karşılaştırılmasına yer verilmiştir. Deney grubunu oluşturan çocukların ailelerinin Aile Katılım Ölçeğinin alt boyutlarının ön-test ve son-testte ilişkin p anlamlılık değerleri sırasıyla “Okul Temelli Katılım” boyutu için ,001; “Ev Temelli Katılım” boyutu için ,201 ve “Okul-Aile İşbirliği Temelli Katılım” boyutu için ,182 olarak hesaplanmıştır.

Bu sonuçlardan yola çıkarak kurum ortamında yaşayan deney grubunu oluşturan çocukların grup sorumlularının ön-test ve son-test puan ortalamaları arasındaki farkın “Okul Temelli Katılım” boyutundan kaynaklandığı, “Ev Temelli Katılım” ve “Okul-Aile İşbirliği Temelli Katılım” boyutlarının ön-test ve son-test puan ortalamaları arasında herhangi bir farkın olmadığı tespit edilmiştir. Bu durum tablo 4.3’deki bulguları desteklediği gibi farklılığın az oluşu ve katılımın sadece “okul temeli” oluşu, kurumda çalışan grup sorumlularının sadece veli toplantısı ve davetli görüşmeler dışında aile katılımında bulunmadıkları şeklinde yorumlanabilir. Ayrıca tablo 4.3.1’deki veriler “Kurum ortamında yaşayan deney grubunu oluşturan çocukların grup sorumlularının Aile Katılım Ölçeği alt boyutları ön-test ve son-test puanları arasında fark vardır” hipotezini doğrulamaktadır.

5. SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

5.1. Çocukların Ailelerine ve Grup Sorumlularına İlişkin Demografik Sonuçlara Yönelik Tartışma

SHÇEK tarafından bakım ve koruma altına alınan aile yoksunu çocuklara kurum, ailenin yerini tutmaya çalışırken grup öğretmenleri ve bakıcı anneler başta olmak üzere diğer personel çocuğun ailesinin yerini almaktadır. Çocuk yuvalarındaki çocuklar kurum bakımının yanı sıra anaokullarında eğitim alarak ikincil sosyal kurum olan çevre ile de tanışmaktadır.

Araştırmada SHÇEK bağlı çocuk yuvasında yaşayan ve örnekleme oluşturan çocukların %83 ünün annesi sağ, %5 inin ise annesinin kim olduğu kayıtlarda bilinmemektedir. Babaların ise %77 si sağ ve %12,5 bilinmemektedir. Yuva çocuklarının anne babalarının %82 si ayrı yaşamaktadır. Yılmaz 2008'deki araştırmasında korunmaya muhtaç çocukların %81,7'sinin anne ve babalarının sağ olduğunu ifade etmiştir (Yılmaz 2008). Şimşek (2008) SHÇEK'te yapmış olduğu çalışmasında çocukların %68,8'inin anne-baba ya da ikisinden birinin hayatta olduğu belirtilmiştir. Bu bulguda araştırma sonuçlarını desteklemiştir.

Yuvada bakım ve koruma altındaki çocukların %64 ünün ziyaretçisi vardır. Bu ziyaretlerin %49 u düzensizdir. Ziyaret sıklığı ise %45 inin belirsiz aralıklarla yapılmaktadır. Çocukların ziyaretçilerine bakıldığında %31 ini anneler, %20 sini babalar, % 15 ini ise anne akrabaları oluşturmaktadır. Ziyaret konusu Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğünün yayınlamış olduğu 1998 yılı 20 sayılı genelgede "izinli", "Kaçak Çocuklar", "Ziyaretçi" başlıkları altında tanımlanmıştır. Bu genelgede kuruluşlarda korunma altında bulunan çocukların, sosyal inceleme raporları esas alınarak, kimler tarafından, kimlere, ne kadar süre ile nasıl izinli verilebileceği, kimlerin ziyaret edebileceği ve kaçak olma durumlarına ilişkin konular ayrıntılı olarak yer almaktadır. Bu yönetmeliğe göre yuva çocuklarının aileleri ile olumlu ilişkiler kurmaları ve geliştirmeleri desteklenmesi amaçlanmaktadır.

SHÇEK Çocuk Koruma Sisteminin Değerlendirilmesi nihai raporunda çocukları ziyaret etmelerine izin verilen babaların %25,4'ünün, annelerinse %30,6'sının çocuklarını yuvada hiç ziyaret etmedikleri belirtilmiştir. Bir o kadar anne ve baba da seyrek veya çok seyrek ziyaretlerde bulunmaktadır. Çocuklarını sık ve çok sık ziyaret eden anne ve babaların yüzdesi ise %17'yi aşmamaktadır (Özdemir ve Ark. 2008). Bu veriler bu araştırmada elde edilen bulgularla uyumludur.

Yuva çocuklarının aileleri yerine geçen grup öğretmeni ve bakıcı annelere ilişkin demografik sonuçlar ise; örnekleme giren çocukların 48 bakıcı anneleri 16 grup öğretmeni bulunmaktadır. Bakıcı annelerin yarısından fazlası (%57) 28 yaşın altındadır. Yaklaşık %20 si de 18–22 yaş aralığındadır. Bakıcı annelerin hepsi

kadıdır. SHÇEK Genel Müdürlüğü “Eğitimde İşbirliği” adı altında Millî Eğitim Bakanlığı Kız Teknik Öğretim Genel Müdürlüğü arasında 09.02.2006 tarihinde “Eğitimde İş Birliği Protokolü” imzalanmıştır. Bu protokolle; Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu’na bağlı olarak faaliyetlerini sürdüren 0–12 yaş çocuk yuvalarında, çocukların temel gereksinimlerini karşılamaya yönelik olarak bakıcı anneler ve diğer görevlilerce verilen hizmetlerin kalitesinin artırılması ve kız meslek liselerinin çocuk gelişimi ve eğitimi alanından mezun olan öğrencilerin istihdam edilmesine yardımcı olmak amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda uygulamaya giden SHÇEK de çocuk yuvalarındaki bakıcı anneler Kız Meslek Lisesi çocuk gelişimi bölümü mezunları arasından seçilmektedir.

Örnekleme oluşturan bakıcı annelerin %71 çocuk gelişimi bölümü, %15 i çocuk gelişimi ön lisans mezunu, %12 si ise Lisans Okul Öncesi Öğretmenliği mezunudur. Görüldüğü gibi SHÇEK çocuk yuvalarında çalışan bakıcı anneler, çocuk ve gelişim hakkında temel eğitim ve bilgiye sahiptirler.

Bakıcı anneler kurumda 3 vardiya ile çalışmaktadır. Finn (1981) eskiye oranla vardiyalı çalışan insan sayısının giderek arttığını belirterek, bu tür çalışmanın, doğal ritmin bozulmasına neden olduğunu, vücudun iç ve dış gereksinimlerine uyum göstermesini zorlaştırdığını belirtmektedir. Ancak, insanı sadece fizyolojik bir varlık olarak değil, aynı zamanda toplumsal bir varlık olarak da düşünmek gerekir. Bu bakımdan vardiyalı çalışma işçiyi yalnızca fizyolojik yönden etkilemekle kalmayıp onu toplumsal yaşamın da dışına atar. Ayrıca kurum tarafından gündüz işçilerine sağlanan pek çok hizmet gece tam olarak sağlanamaz. Gece çalışmasından sadece bakıcı anneler etkilenmez. Bakım ve koruma altındaki çocuklarda olumsuz etkilenebilir. Çünkü çocuklar gün içerisinde farklı annelerle birlikte olmakta bazılarını gece vardiyası nedeniyle hiç görememektedir. Ayrıca Çocuk yuvaları 0-3 yaş ve 4-6 yaş olmak üzere iki büyük gruba ayrılmaktadır. Kurumların fiziksel koşulları ölçüsünde bu gruplar ayrı katlarda konuşlanmaktadır. Çalışma grubunda yer alan bakıcı annelerin tamamı (%100) sadece 4–6 yaş grubunda çalışmaktadır. Yuva çocukları 0-3 yaşına kadar farklı 4-6 yaşında farklı annelerle yaşadığı görülmektedir. Bakıcı annelerin hiç biri Portage Erken Eğitim Programına ilişkin eğitim almamıştır. Bakıcı annelerin %44 ü evli ve %20 si çocuk sahibidir.

Grup sorumlularının % 82 si 43 yaş ve üstündedir. Grup sorumlusu olarak görev yapan kişilerin 4 tanesi (%25) erkek, 12 (%75) si kadındır. Grup öğretmenlerinin %82 si lisans eğitimi mezunudur. SHÇEK Çocuk Yuvaları Yönetmeliğinde (07.01.1999Sayı: 23576 R.G.) grup sorumlusu öğretmenin ve

çocuk eğiticisinin görev ve yetkileri belirlenmiştir. Bu yönetmeliğin 14. maddesinde belirtildi gibi Yüksek öğrenim kurumlarından mezun olup, okul öncesi öğretmeni unvanını almış olan ve fakültelerin lisans tamamlama programlarına katılarak okul öncesi öğretmeni olanların 0–6 yaş grubu çocuklardan, diğer branş öğretmenlerin ise 7 ve daha yukarı yaş grubu çocuklardan sorumlu olması esastır. Grup sorumlularının 4 tanesi (%25) Portage Erken Eğitim Programına ilişkin eğitim almıştır. Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile UNİCEF Türkiye Temsilciliği arasında imzalanan 2006–2010 işbirliği programı kapsamında Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığına bağlı toplum merkezleri ve aile danışma merkezlerinde uygulanan ve görülen yararları nedeni ile çocuk yuvalarında uygulanmasına karar verilen programlar çocuklara hizmet veren personelin eğitilmesini amacıyla uygulanmaktadır. Portage Erken Eğitim programı da bunlardan birisidir. Grup sorumlularının 4 tanesi bu programa katılmıştır. Grup sorumlusu olarak çalışanların %88 i evli ve %82 si çocuk sahibidir.

5.2. Çocuklara İlişkin Demografik Sonuçlara Yönelik Tartışma

Milli Eğitim Bakanlığı'na 15 Ağustos 2011 tarihinde yayınlanan yazıda; “Bedensel gelişimini tamamlayamayan çocukların ilköğretime kayıtlarının bir yıl ertelenebileceği” açıklandı. Buna göre; yaşlıtlarına göre boy ve kilo artışı yavaşlayan çocuklar, ya okul öncesi eğitime devam edecek ya da birinci sınıfa kayıtları bir yıl ertelenecektir. Sağlıklı büyümenin gündeme taşındığı şu günlerde; Marmara Üniversitesi Tıp Fakültesi Pediatrik Endokrinoloji Bilim Dalı Başkanı Prof. Dr. Abdullah Bereket 5–6 yaş aralığındaki çocukların erkek/kız boy ortalaması olarak alt sınır 101 cm, üst sınır ise 125 cm, kilo ise alt sınır 14 kg üst sınır ise 28 kg olarak belirtmektedir. Yuva bakımındaki çocukların Bereket (2011) belirttiği boy-kilo gelişim ölçümlerinin alt sınırına daha yakın oldukları görülmektedir.

Yuvada yaşayan çocukların %36 sı 4–6 arası kardeşe sahiptir. Kardeşi olanların %89 unun en az bir kardeşi de yuvada yaşamaktadır. %32 sinin ise iki kardeşi çocuk yuvasında bakım ve koruma altındadır. Suğur ve Doğru'nun (2010) yapmış oldukları çalışmalarında yuva çocuklarının geldikleri ailelerin %53'ünün çocuk sayısı 3 ve daha üzerinde oluşu ayrıca, %78'inin kardeşleri de kendisi gibi yurttan kalıyor olması, Erkan (1995) ve Cılga'nın (1989) çocuk yuvaları ile ilgili yapmış oldukları araştırmalardaki örneklemelerindeki demografi özellikleri de çalışma sonuçlarını desteklemektedir.

Yuva çocuklarının yatak odalarına bakıldığında %61 i 2–4 kişilik odalarda %40 ı da 5–7 kişilik odalardan oluşmaktadır. Yuva çocuklarının tamamı (%100) bir

yıldır anaokuluna devam etmektedirler. Bu çocukların hiç biri anasınıfı eğitiminde önce herhangi bir kreş eğitimi almamıştır.

5. 3. Portage Gelişim Ölçeğine İlişkin Sonuçlara Yönelik Tartışma

Araştırma sonuçları göstermektedir ki, 5-6 yaşındaki yuvalarında bakım ve koruma altında çocukların, ailelerinin yerini tutan grup öğretmeni ve bakıcı annelerine verilecek destekler çocuğun çeşitli gelişim düzeylerine katkı sağlamaktadır. Bu çalışmada bu durumu ortaya koymak için Portage Erken Eğitim Programı, yuva çocuklarından oluşan deney ve kontrol gruplarına grup sorumluları katılımıyla uygulanmıştır. Program uygulanmadan önce, deney ve kontrol gruplarının değişkenler bakımından benzer olduğu, sosyal, dil, özbakım, bilişsel ve fiziksel gelişim alanlarına göre farklılık göstermedikleri ispatlanmıştır.

Anaokulunda verilen eğitim desteklenirken aile katılımını da sağlayan Portage Erken Eğitim Programı, grup sorumlularına çocukların gelişimlerini nasıl destekleyecekleri yönünde yol göstermesi deney grubundaki çocuklarının uygulama sonrası yapılan ölçümlerde sosyal, dil, özbakım, bilişsel ve fiziksel gelişim alanlarına göre farklılığa neden olmuştur. Deney grubunu oluşturan çocukların lehine olan bu farklılık benzer araştırmalarla da desteklenmektedir.

Etkili aile katılımının sağlandığı okul öncesi dönemde çocukların akademik başarılarını arttırmakta, davranış problemlerini azaltmakta ve öğrenim yaşantılarının uzun vadede olumlu yönde de etkilemektedir (Henderson 1989; Davies 1999; Epstein 2001; Comer 1984; Estrada, Arsenio, Hess ve Holloway 1987; Radhike, Noleen, Christie,2005).

Çağdaş ve Ülkü Yıldız yapmış oldukları araştırmalarında deneysel yaratıcılık programı'nın 4-5 yaş çocuklarının bilişsel gelişimine olan etkilerini deneysel desenle incelemişlerdir. Araştırma da gerekli bilgileri toplamak için "Portage 49-60 ay Çocukların Bilişsel Gelişim Kontrol Listesi" kullanılmıştır. Araştırmanın sonucuna göre Deneysel Yaratıcılık Programı" uygulanan 4-5 yaş deneme grubu çocukların bilişsel gelişimine ilişkin davranışlarının olumlu yönde değişmesinde etkili olduğunu ortaya koymaktadır (Çağdaş ve Yıldız, 2000).

Heber ve Garber (1971), anaokuluna giden çocuklar ve psiko-sosyal yönden yoksun çevrenin çocuklarına yeni bir okulöncesi eğitim programı hazırlamışlardır. Bu programın uygulandığı çocukların bilişsel gelişim, dil ve diğer öğrenme fonksiyonlarında önemli bir ilerleme kaydettiklerini gözlenmişlerdir (Brown, 1976). Çocuğun içinde yetiştiği ailenin çok önemli olduğu yadsınamaz bir gerçektir. Çünkü

aile, çocuğu yetiştiren, topluma hazırlayan bir kurum olarak karşımıza çıkmaktadır. Böyle olunca aile ortamından yoksun yuvada yaşayan çocukların birçok aileye ilişkin durumu yaşayamadığı ortadır (Erdoğan ve Alisinaoğlu, 2002).

Kurum bakımında istismar edilen çocuklar, yüksek oranda (%10) öğrenme bozuklukları (Nasstrom, Koch, 1996), başarısızlıklar (%41) (Chamberla in, Moreland & Reid, 1992), dil bozuklukları (%50-70) (Breitner & Farnell, 1997; Halton, Mendonca & Berkowitz, 1995), hafif mental retardasyon (%6) (Nasstrom & Koch, 1996) gösterirler. Bir bütün olarak bu bulgular, öğrenme ve onunla ilgili problemlerin, kurum bakımındaki çocuklarda, diğer çocuklara oranla 2 kat daha fazla yaygın olduğunu göstermektedir. Çocuk yuvalarında yaşayan bakım ve koruma altındaki çocukların kurumsal bakımın çocuğun gelişimi üzerindeki etkisi, yetersiz anneliğe bağlanmaktadır (Akt, İşkol, 2005).

Yapılan çalışmada kullanılan Portage Erken Eğitim Programı, ailenin yerini tutan grup sorumlularına ve çocuklara büyük katkı sağladığı görülmüştür. Çalışmaya benzer olarak Saltz'ın (1973) 81 çocuk üzerinde, kısa süreli anne eğitim programının kurum çocuklarının zihinsel ve sosyal gelişimleri üzerine etkisi araştırılmıştır. Araştırmada deney grubuna kısa süreli anne programı uygulanmış, kontrol grubuna kurum bakımına ek olarak hiçbir program uygulanmamıştır. Araştırma sonucunda deney grubunun sosyal gelişim puanlarının ve IQ puanlarının önemli ölçüde farklılık gösterdiği bulunmuştur. Özellikle aile desteğinden yoksun çocuklara ve onların ailesinin yerini tutan kişilere verilecek desteklerle çocuk gelişimine katkı sağlanacağı bu araştırma ile bir kez daha vurgulanmıştır.

Berument (2007) yaptığı çalışmada Ankara, Eskişehir, Afyon, Konya ve Adapazarı'nda toplam altı (0-6 yaş) yuvadan deney ve kontrol grupları oluşturularak, önce deney grubundaki iki yuvada oyuncak ve eğitici materyaller ile çevresel uyaranları artırıp, bakıcı anne ve eğiticiler eğitilerek yuvaların bakım kalitesinin artırılması hedeflenmiştir. Destek programının uygulandığı iki yuvada kurum kalitesinde anlamlı bir artış bulunmuştur. Çocukların gelişimleri Peabody ile değerlendirildiğine deney grubu kontrol grubundan kelime bilgisi açısından daha fazla gelişim göstermiştir. Ayrıca Ankara Gelişim Tarama Envanteri dil bilişsel gelişim profillerine göre oluşturulan kategoriler değerlendirildiğinde deney grubundaki çocukların gelişimleri ile yaşları arasındaki fark kontrol grubundakilerin farklarına göre daha fazla azalma eğilimi göstermiştir. Sınırlılıklarına rağmen bu araştırma destek programının olumlu etkilerine işaret etmektedir. Türkiye 'deki diğer 0-6 yaş yuvalarında da bu destek programının uygulanması ayrıca bakıcı anne

ve personel seçimi için araştırmaya dayalı kriterler geliştirilmesi önerilmektedir (Berument 2007).

Kurumlarda çalışan personelin kurumda kalan çocukların gelişim özellikleri hakkında bilgi sahibi olduğu eğitimlerine bakıldığında görülmektedir. Ama yapılan çalışmada çocukların gelişimleri açısından ciddi eksikliklerin olması ve uygulanan program sayesinde bakıcı anne ve grup öğretmenlerine verilen destekler sonucunda kendilerinde ve çocuklardaki gelişimin artması, sahip oldukları eğitim durumlarına bakmaksızın sürekli hizmet içi eğitimle desteklenmesi gerekliliğini ortaya koymaktadır.

Araştırmada kontrol grubunu oluşturan çocuklara ve aile yerini tutan grup sorumlularına araştırma süresi olan 20 hafta boyunca herhangi bir program uygulanmamış, çocuklar aldıkları okulöncesi eğitimine devam etmişlerdir. Araştırma sonunda yapılan ölçümlerde kontrol grubu çocukların çok azda olsa gelişimlerinde ilerlemeler olmuştur. Son-testlerdeki bu farklılık en büyük nedenlerinden birisi, devam ettikleri anasınıflarında aldıkları eğitimidir.

5. 4. Öneriler

Çalışma sonuçlarına bakıldığında, çocuklarla birlikte olan yetişkinlere eğitim verilmesinin çocuk ve yetişkin açısından yararlı olduğu görülmüştür. Çalışmada bu temel sonuçtan yola çıkarak aşağıdaki öneriler sunulmuştur.

Tüm okul öncesi çağıdaki çocukların aileye ihtiyaç duydukları açıktır. Ancak bu çalışmada görüldüğü gibi bazı çocuklar çeşitli sebeplerden yanında büyüyeceği aileden mahrum kalmaktadır. Devletin sahip çıktığı bu çocuklar yuvalarda yaşamlarını sürdürmektedir. “Grup sorumluları” aracılığıyla anne-babalık ilişkisi yaşatılmaya çalışılmaktadır.

Bu telafi mekanizması çocuklar açısından yararlı olmakla birlikte farklı anne-babalık seçenekleri ve modellerde düşünülebilir. Batıda uzun zamandır uygulanan “koruyucu aile”, “profesyonel aile” gibi uygulamaların ülkemizdeki koşullarda yer alıp alamayacağını araştırılması gerekmektedir. Sakıncaları ve avantajları araştırılıp sınılandıktan sonra bu gibi modeller ya da ülke araştırmacılarının geliştireceği modeller uygulanabilir.

Çocuklar yuvada, 0-3 yaş ve 4-6 yaş şeklinde iki alt grupta, vardiya sistemiyle gün içerisinde 3 farklı anne ve mesai saatleri içerisinde grup öğretmeni ile yaşamaktadır. Bakıcı anne ve grup öğretmenleri 0-3 yaş ve 4-6 yaş gruplarında değişmektedir. Ailenin devamlılığı ve değişmezliği ilkesi dikkate alınarak yuva çocuklarına 0-6 yaş aralığında, aynı grup öğretmeni ve bakıcı anneler aracılığıyla bakım ve eğitim verilebilir.

Bakıcı anne ve grup öğretmenleri çocuk gelişimi konusunda bilgi ve eğitim sahibi olmasına rağmen uygulanan program deney gruplarının lehine farklılık yaratmış olması, kurum çalışanlarının eğitimine bakılmaksızın sürekli hizmet içi programlarla desteklenmesi çocukların gelişim alanlarına katkı sağlayabilir.

Araştırmada kullanılan Portage Erken Eğitim Programı gibi aile eğitimini ve çocuk gelişimini desteklemeyi hedefleyen programların uygulayıcısı olmaları için okulöncesi öğretmenlerine, yuvalarda grup öğretmenlerine eğitim ve destek verilebilir. Böylelikle eğitimli öğretmenlerle aile ve çocuğa yönelik çeşitli programlar düzenlenebilir.

Araştırmada deney gruplarına uygulanan Portage Erken Eğitim Programı sonuçları göstermektedir ki grup sorumlularına verilen eğitim desteği, çocuğun gelişim alanlarına katkı sağlamaktadır. Bu nedenle aile eğitim programları 5-6 yaşında anasınıfı veya anaokullarına devam eden bütün çocukların ailelerine yada ailelerin yerini tutan yetişkinlere verilmesi çok yararlı olacaktır.

Araştırma örneğinde 5-6 yaş grubu çocuklar yer almakta olup deney grupları açısından uygulanan programın etkililiğinden söz edilebilmektedir. Portage Erken Eğitim Programı 0-6 yaş için geliştirildiğinden program 0-3 yaş içinde etkililiğini ortaya koymaya yönelik SHÇEK ve yaşayan çocuklar üzerinde uygulanabilir.

Araştırmada aile katılımının “okul temelli” olarak sınırlı kalması nedeniyle okul-aile işbirliği ve ev temelli katılımı içine alan projelerin düzenlenmesi yerinde olacaktır.

KAYNAKÇA

Ajayı, H. O. (2008). *Early Childhood Education in Nigeria: a reality or a mirage?* Contemporary Issues in Early Childhood Volume 9 Number 4 www.words.co.uk/CIEC

Anderson, G. R. (1999). *Introduction: Achieving permanency for all children in the child welfare system.* Journal of Multicultural Social Work, 5(1/2), 1-8.

Aydın, B. (2000). *Gelişimin Doğası*, Editör: Binnur Yesilyaprak, Gelişim ve Öğrenme Psikolojisi, Pegem Yayıncılık, Ankara.

Aytaç, T. (2000). *Okul Merkezli Yönetim*, Nobel Yayın Dağıtım. Ankara.

Bereket, A. (2011). *Çocuklarda Boy ve Kilo Artışı Nasıl Olmalıdır? Boy ve Kilo Artışını Etkileyen Faktörler Nelerdir?* <http://www.fenomenkadin.com/>

Berument, K. S. (2007). *0-6 Yaş Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Yetiştirme Yurtları Çocuklarında Bilişsel, Dil ve Sosyal Duygusal Gelişimini Destekleme*, Proje No:105 K 045.

Brown, R. I. (1976). *Psychology and Education of Slow learner*. Published by Routledge & K. Paul, London.

Büyüköztürk, Ş. (2007). *Deneyisel Desenler-Ön-test-Son-test, Kontrol Grubu Desen ve Veri Analizi*. (2.Baskı). PegemA Yayıncılık. Ankara.

Büyüköztürk, Ş. (2007). *Sosyal Bilimler İçin veri analizi el kitabı*. 7. Baskı. Pegem Yayıncılık Ankara.

Cılga, İ. (1989). *Korunmaya Muhtaç Gençlerin Sorunları ve Yetiştirme Yurtları*. Başbakanlık Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü, Ankara.

Comer, JP. (1984). *Home-school relations\hips as they affect the academic success of children*. *Education and Urban Society*, 16:323- 337.

Creswell, J. W. (2003). *Research Design: Quantitative, Qualitative, And Mixed Methods Approaches*. Sage. Thousand Oaks. Usa.

Çağdaş, A., Yıldız, F. Ü. (2000). *Deneyisel Yaratıcılık Programının 4-5 Yaş Çocuklarının Bilişsel Gelişimine Olan Etkileri*. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi. Selçuk Üniversitesi. Konya.

Çivi, S. (1991). *Konya Çocuk Yuvasındaki 0-12 Yaş Çocuklarının Gelişim Özellikleri Ve Anne Yoksunluğunun Çocuk Gelişimine Etkileri Açısından Koruyucu Aile Bakımı Ve Aile Çocuklarının Kurum Bakımı İle Karşılaştırılmalı İncelenmesi*, Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Konya.

Çörüş, G. (2005). *Erken Dönem Ebeveyn Yoksunluğu*, Popüler Psikiyatri Dergisi, 25: 14-16.

Çukur, A. (1994). *Kurum Bakımı Altında Bulunan Okul Öncesi Dönemi Çocukların Bilişsel Gelişim Düzeylerinin İncelenmesi*, Yüksek Lisans Tezi, Ankara.

Davies, D. (1999). *Looking back, looking ahead: reflections on lessons over twenty-five years*, in Smit, F, Moerel, H, Van der Wolf, K & Slegers, P (eds) *Building bridges between home and school*. Nijmegen: Institute for Applied Social Sciences.

Dennis, W. (1973). *Children Of The Crèche*. New York: Appleton-Century-Croft.

Dennis, W. (1960). *Causes Of Retardation Among Institutional Children: Iran*. *Journal Of Genetic Psychology* 96:47–59.

Ekiz, D. (2003). *Eğitimde Araştırma Yöntem Ve Metotlarına Giriş*, Ankara: Anı Yayınları.

Epstein JL. (2001). *School, family and community partnerships. Preparing educators and improving schools*. Boulder: Westview.

Eraslan, E., Çalışkan, M., Özmen, M. (1997). *Zihinsel Özürlü Çocuklarda Portage Erken Eğitim Programı Uygulaması*. S.75-92 Ankara Üniversitesi 5. Mithat Enç Özel Eğitim Günleri. Türkiye Sakatlar Konfederasyonu Yayınları. Ankara.

Erkan, G. (1995). *Korunmaya Muhtaç Çocuklar: Çocuk Yuvalarında Bir Araştırma*. Ankara.

Erdoğan, S. Ç., Alisinaoğlu, F. (2002). *Çocuk Yuvalarında Kalan Ve Ailesiyle Birlikte Yasayan On Yaş Çocuklarının Umutsuzluk Düzeylerinin İncelenmesi*, Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 12 (1-2): 31-38. Eskişehir.

Estrada, P, Arsenio, WF, Hess, RD & Holloway, S. (1987). *Affective quality of the mother and child relationship: Longitudinal consequences for children's school relevant cognitive functioning*. Developmental Psychology, 23:210-215.

Gürşimsek, I. (2003). *Okul Öncesi Eğitimde Aile Katılımı Ve Psikososyal Gelişim*. Kuram Ve Uygulamada Eğitim Bilimleri. 3 (1), 125-144.

Gürşimsek, I., Girgin, G., Kefi, S.(2007). *Okul Öncesi Eğitime Babaların Katılım Düzeyi İle İlişkili Değişkenlerin İncelenmesi*. Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, Sayı 33, S.181-192

Henderson, A.T. (1989). *The Evidence Continues To Grow: Parent Involvement Improves Student Achievement*. National Committee For Citizens In Education: Columbia,Md.

Hildyard, K.L., Wolfe, D.A. (2002). *Child Neglect; Developmental Issues And Outcomes*, Child Abuse & Neglect, 26 (6-7): 679-695.

İşkol, F. M. (2005). *Sosyal Hizmetler Çocuk Esirgeme Kurumu Çocuk Yuvalarında Barınan Çocukların Wisc-R Skorlarının Değerlendirilmesi*. İstanbul Üniversitesi Adli Tıp Enstitüsü. Sosyal Bilimle R A.B.D. (Yayınlanmamış Y.Lisans Tezi). İstanbul

Kadlec, M.B., Cermak, S.A. (2002). *Activity Level, Organization, and Social-Emotional Behaviors in Post-Institutionalized Children*, Adoption Quarterly, 6 (2): 43-57.

Karasar, N. (2000). *Bilimsel Araştırma Yöntemi*. Nobel Yayın Dağıtım. Ankara

Marangoz, E. (2001). *Portage Eğitim Paketi Kullanım Kılavuzu*. Ender Özel Eğitim ve Danışmanlık. İzmir.

Naastrom, K., & Koch, S. M. (1996). *Addressing The Needs Of Children In*

Out-Of-Home Care. Paper Presented At The 28th Annual Meeting Of The National Association Of School Psychologists, Atlanta, GA.

Oktay, A. (2002). *Yasamın Sihirli Yılları: Okulöncesi Dönem*, Epsilon Yayıncılık, İstanbul.

Polat, O. (2001). *Çocuk Ve Şiddet*, S. 61 -62, 85, 97, Der Yayınevi, İstanbul.

Radhike B., Noleen V., Christie, V. S. (2005). *School of Education University of South Africa* Copyright Project Innovation Fall

Senemoglu, N. (2004). *Gelisim, Öğrenme Ve Öğretim*. Ankara: Gazi Kitabevi.

Sucuoğlu, B. & Özokçu, O. (2005) *Kaynaştırma Öğrencilerinin Sosyal Becerilerinin Değerlendirilmesi*, Özel Eğitim Dergisi, 1 (2)

Suğur, N., Doğru E. S. (2010). *Koruma Altındaki Çocukların Aile Ve Devlet Algısı Üzerine Bir Araştırma*. Ankara üniversitesi SBF Dergisi cilt: 65 Sayı: 1 Sayfa: 115-133 Ankara.

Sloutsky, V.M. (1997). *Institutional Care And Developmental Outcomes Of 1- And -7-Year-Old Children: A Contextualist Perspective*, International Journal Of Behavioral Development, 20 (1): 131-151.

Saltz, R. (1973). *Effects Of Part-Time Mathering On IQ And SQ Of Young Institutionalized Children*. Child Development. Number:44.

Şimşek Z, Erol N., Öztop D., Özcan Ö. (2008). *Kurum Bakımındaki Çocuk ve Ergenlerde Davranış ve Duygusal Sorunların Epidemiyolojisi; Ulusal Örnekleme Karşılaştırmalı Bir Araştırma*. Türk Psikiyatri Dergisi,19(3). İnternet adresi: <http://www.turkpsikiyatri.com>

Tabassam, W. (1993). *Intelligence and Personality Differences Among Children From Orphanages and Intact Families*, Journal of the Indian Academy of Applied Psychology, 19 (1-2): 13-20.

Tanyer, S. (2003). *Çocuk Sağlığı Ve Hastalıkları Hemşireliği*, 5. Baskı, Dizgi Matbaacılık, Konya.

T.C. Resmi Gazete, 27.5.1983, Sayı:18059, 2828 Sayılı Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Ayni ve Nakdi Yardım Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik.

T.C. Resmi Gazete, 27.5.1983, Sayı:18059, 2828 Sayılı Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu'nun Kurulmasına Dair Kanun.

Tuzcuoğlu, N. (1989). *Korunmaya Muhtaç Çocukların Öğrenim Problemleri*, Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Ural, O. (2010). *Dünden Bu Güne Aile Eğitimi. Aile Eğitimi Ve Erken*

Çocukluk Eğitiminde Aile Katılım Çalışmaları. (Edt. Fulya Temel) Anı Yayınları
Ankara.

Ural, O. Ve Ramazan O. (2007). *Türkiye’de Okul Öncesi Eğitimin Dünü Ve Bugünü. Türkiye’de Okul Öncesi Eğitim Ve İlköğretim Sistemi.* TED Yayınları.
Ankara.

Ural, O. (2007). *Toplumsal Değişim Açısından Örgün Ve Yaygın Eğitim.* (Ed. A. Oktay) Eğitim Bilimine Giriş. Pegem Yayıncılık. Ankara.

Ural, O. (2005). *Okul Öncesi Eğitim Ve Aile Katılımı Okul Öncesi Eğitimde Güncel Konular.* Morpa Kültür Yayınları. İstanbul.

Uzundemir, Marangoz, (2001). *Portage Erken Eğitim Kılavuzu.* İzmir: Ender Özel Eğitim Danışmanlık. Duyal Matbaası

Yavuzer, H. (1999). *Ana-Baba Ve Çocuk.* Remzi Kitabevi. İstanbul.

Yılmaz H. (2008). *Atatürk Çocuk Yuvasında Kalan İlkokul Çocuklarının Beslenme Durumunun Saptanması ve Bu Çocukların Boy Uzunluklarının ve Vücut ağırlıklarının Standartlarla Karşılaştırılarak Değerlendirilmesi.* Hacettepe Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Toplu Beslenme Sistemleri Programları, Yüksek Lisans Tezi, Ankara.